

PROTIMANJŠINSKI ODLOK DEŽELNEGA GLAVARJA WEDENIGA

Obnovila se je gonja zoper koroške Slovence

Kapitulacija avstrijskih socialistov - Naši bratje spet izloženi protizakonitemu pritisku

Dne 22. septembra je deželni glavar socialist Wedenig izdal odlok, ki je izzval med Slovenci, kjerkoli žive po svetu, silno ogorčenje.

Tiče se slovenskega pouka, torej vprašanja, ki je že pod staro Avstrijo dolga desetletja globoko razdvajalo Nemce in Slovence.

Koroški Nemci so bili daleč naokoli znani kot brezobzirni raznarodovalci, težeči z vsemi silami za tem, da potujčijo svoje slovenske sosedo. Glavno sredstvo ponemčevanja je bila šola. Ker so Slovenci bili narod kmetov in delavcev, domala vsi kapitalisti in veleposestniki pa Nemci, so raznarodovalci izkoristili gospodarsko odvisnost večine našega ljudstva za to, da so silili njegove otroke v nemške šole.

S časom so postali tako drzni, da so brez ozira na voljo staršev začeli kar ukinjati zapovrstjo slovenske šole ter jih nadomeščati z nemškimi. V manj ko enem stoletju se jim je posrečilo skvariti in silno ošibiti narodno zavest naših koroških bratov.

Nasilno potujčevanje se je nadaljevalo tudi v avstrijski republiki pod vladami socialistov in kršč. socialcev. Ob izbruhu zadnje vojne sta bila na Koroškem samo še dva zavedna slovenska učitelja in še od teh je bil eden premeščen v nemški del dežele.

V STISKI SO POSTALI PRAVIČNI

Ko je Hitler zgubil vojno, so se koroški Nemci seve zbal, da bo slovenski del pokrajine priključen Sloveniji.

Če hočemo to preprečiti, so si rekli, moramo takoj spremeniti politiko do slovenske manjšine in ustaviti njeno raznarodovanje. In tako so že jeseni 1945 izdali šolsko odredbo, za katero so složno glasovale vse nemške stranke.

Da se naredi konec sramotnemu pritisku na slovenske starše in lovu na duše nedolžnih otrok, je bilo v odredbi določeno, naj se na narodno mešanem ozemlju učenci obvezno nauče obeh deželnih jezikov, vzgajajo pa v materinščini.

Zastopniki Slovencev so bili s tako ureditvijo zadovoljni. Avstrijski državniki, med njimi dr. Gruber, so pa v Parizu, Moskvi in New Yorku pred zavezniki ponosno poudarjali, kako pošteno in pravično so rešili vprašanje slovenskega pouka na Koroškem. Za vzor si je Avstrija vzela šolske predpise v nekaterih kantonalnih napredne Švice.

Raznarodovanje je na Koroškem za vselej konec, napočila je doba prijateljskega sožitja med Nemci in Slovenci.

PREJ PRAVIČNA REŠITEV ZDAJ NASILJE

Ureditev manjšinskega šolstva je bila med vzroki, da so zavezniki pustili Avstriji vso Koroško.

Toda brž ko je 15. maja 1955 Avstrija dobila z mirovno pogodbo spet pod oblast Slovence, so nemški nacionalisti temeljito spremenili svoje nazore.

Na Koroškem in drugod v državi so organizacije, kot sta Südmarm in Heimatdienst, kjer imajo glavno besedo bivši hitlerjanci, začele načrtno in strupeno gonjo zoper slovenski pouk.

Po predpisih mirovne pogodbe je Avstrija dolžna take protimanjšinske organizacije — razpustiti. Toda Dunaj ni mignil s prstom. Nasprotno, javni protislovenski gonji so se priključili celo nekateri člani vlade.

Nacionalisti trde, da je učenje slovenščine za nemške otroke nasilje, ki nasprotuje naravni praviči staršev, da svobodno odločajo o vzgoji svoje dece. Tako poudarjajo nacionalisti v vseh strankah: ravno tako katoličani v Avstrijski ljudski stranki kot socialisti in liberalci.

Prej so se vse stranke s šolsko ureditvijo ponašale, češ da je pravična in napredna, se-

daj je pa odredba iz l. 1945, za katero so vsi složno glasovali, postala čez noč neznosno nasilje, ki ga treba čimprej odpraviti.

ZAVLADALA JE NEZAKONITOST

Na vlado so pred kratkim izvedli pritisk tudi na ta način, da so nahujskali starše na šolske stavke in javne demonstracije proti obstoječim šolskim predpisom.

Dunaj spet ni mignil s prstom!

Namesto da bi poklical na odgovornost organizatorje protipostavnih stavk, je pred njimi in prejkone v sporazumu z njimi enostavno — kapituliral!

In tako je deželni glavar Wedenig izdal 22. septembra zloglasni odlok, v katerem pravi, da ga je objavil »zaradi nemira, ki je nastal med starši na dvojezičnem ozemlju« in ker položaj »zahteva hitro odločitev«.

Svojo odredbo naslanja Wedenig na 27. člen »šolskega in učnega reda z dne 29. septembra 1905«, torej na predpis, ki je pred (Nadaljevanje na 3. strani)

Prodorna De Gaullova zmaga

Na nedeljskem ljudskem glasovanju v Franciji in njenih afriških deželah je general De Gaulle na celi črti zmagal.

Še nekaj dni pred glasovanjem je prijateljcem dejal: »Če dosežem 66-odstotno večino, bom zadovoljen, 70- odstotna bi pa pomenila zame veliko zmago«. Približno 80-odstotna večina, ki jo je v nedeljo dobil, prekaša torej vsa njegova pričakovanja.

De Gaullova zmaga je popolna, če pomislimo, da so njegovi najbolj znani protivniki, kot so Mendés-France, Daladier in Poujade ostali celo v lastnih volilnih okrožjih v manjšini. Ravno tako so komunisti podlegli v mnogih svojih trdnjavah.

Iz številk je razvidno, da je najtežji poraz doživela v nedeljo vsekakor komunistična stranka. Zanj je l. 1956 glasovalo 5 in pol milijona volivcev, v nedeljo je pa opozicija s komunisti vred zbrala manj kot 5 milijonov. Izvedenci računajo, da so komunisti zgubili pri ljudskem glasovanju eno četrtno pristašev.

Ugodno so izpadle za De Gaullova tudi volitve v Afriki. Od vseh prekomorskih dežel se je odločila za odcepitev od Francije in državno samostojnost le Gvineja ob zahodni afriški obali. Takoj se je javil odposlanec pariške vlade, vzela volilni izid na znanje ter sporočil, da bo Francija ustavila sleherno pomoč Gvineji, ki naj si odslej sama pomaga, kot zna in more.

Vse ostale afriške pokrajine so z veliko večino podprle De Gaullova.

Med njimi je tudi Alžirija, kjer je od 10 mohamedanskih domačinov osmorica oddala glas za novo ustavo. Zmaga v Alžiriji je tako prodorna, da ljudje ne verjamejo v svobodo ondotnih volitev.

TEŽAVE SE ŠELE PRIČENJAJO

Prebivalstvo je pod pritiskom glasovalo pač tako, kot so hoteli ondotni generali in polkovniki. Če bi bili ljudsko glasovanje organizirali možje iz alžirske narodnoosvobodilne fronte, bi se isti ljudje izjavili seve z isto ogromno večino za odcepitev od Francije. Kaj navadni ljudje, ki so tam izvečine nepismeni, v resnici mislijo in hočejo, je težko dognati.

Vsekakor je De Gaulle v nedeljo izvojeval veliko zmago, zakaj glasovanje je bilo razen v Alžiriji povsod drugod svobodno.

General združuje sedaj v svojih rokah velikansko oblast, do katere je prišel po zakonu poti.

Ves svet se sprašuje, kako jo bo uporabil. Nekateri, med njimi Hruščev, trde, da bo Francija postala fašistična, drugi so nasprotnega mnenja, češ da je edini De Gaulle rešil deželo grozečega fašizma. Da ni bilo nje, pravijo, bi bila že danes Francija pod vojaško diktaturo.

Kaj se bo v resnici zgodilo, bodo dokazali dogodki. Jasno je na vsak način, da se za De Gaullova pričenjajo šele po zmagi prave težave, ki se izražajo v eni sami besedi: Alžirija!

NOVICE Z VSEGA SVETA

PONOVO ZASRAMOVANJE SLOVENŠČINE

Za volitve v tržaški mestni svet, ki bodo 12. oktobra, je bil spet ustanovljen medstrankarski odbor, kateremu pritiče skrbeti, da bo volilna agitacija potekala dostojno in mirno.

Temu odboru je komunistična stranka prijavila, da namerava prirediti dvojezičen shod na Glavnem trgu ali Piazza Unità.

Proti temu je kot prva odločno protestirala Kršč. demokracija, češ da je predlog »izvivalen in žaljiv za narodno čustvanje prebivalstva«. Obenem je povabila komuniste, naj svoj sklep prekličejo.

Protestu demokristjanov so se priključili zastopniki republikancev, liberalcev, monarhistov, fašistov in tudi — socialnih demokratov, ki so izjavili, da bi bila raba slovenščine na Glavnem trgu pravo »izzivanje«.

Taka je torej internacionalnost te marksistične stranke v dejanskem življenju! Samo po sebi se razume, da ne sme 12. oktobra dati njenim kandidatom *niti en Slovenec svoje glasu!* Isto velja za vse ostale stranke, ki so se priključile demokrščanskemu protestu, ker so vse sovražnice našega naroda.

Agnelettova Slov. dem. zveza, piše Il Piccolo, se je sicer tudi uprla protestom italijanskih strank, toda ni podprla predloga komunistov in ga tako tudi ona nekako »posredno (virtualmente) obsodila«. Dolžnost SDZ in Slov. kat. skupnosti je, da slovenski javnosti kočljivo zadevo čim prej obrazložita.

Kaj bo naredil Palamara?

Kršč. demokracija in ostale nacionalistične italijanske stranke so se obrnile obenem na vladnega komisarja Palamara s pozivom, naj dvojezični shod na Glavnem trgu enostavno prepove.

Slovenska javnost tu — in onstran meje je radovedna, kaj bo Palamara storil. Odlok, ki zabranjuje rabo slovenščine na volilnem shodu, bi pomenil namreč ne le očitno kršitev londonskega sporazuma, temveč tudi ustave republike, po kateri je narodnim manjšinam zagotovljena polna enakopravnost z državljani italijanskega jezika.

Tak odlok bi nasprotoval obenem politiki prijateljskega sodelovanja med sosednjima državama, za katero se obe vladi vneto zavzemata.

SLOVENCIM, GLASUJTE LE ZA SLOVENSKE KANDIDATE!

Priznavamo, da položaj dr. Palamare ni lahek, ker je izločen silnemu pritisku šovinstov iz same vladajoče stranke. Saj se je nosilec demokrščanske liste dr. Franzil v tork na javnem shodu hvalil, kako je njegova stranka *bolj nacionalistična od — fašistov!*

»Kdo se je uprl«, je vzkliknil, »slovenskemu zborovanju na Trgu Unità? Krščanska demokracija!« je Franzil ponosno odgovoril.

Vsemu navzlic pa menimo, da se Palamara ne sme ozirati na zahteve takih šovinstov, temveč se držati le zakonov, spoštovati mednarodne pogodbe ter gledati, da s svojimi ukrepi ne moti tako potrebnega miru med sosedi na Jadranu.

Slovenci pa, ki so pri državnozborskih volitvah svetovali rojakom, naj podprejo Franzilovo stranko, so se pokrili z neizbrisno sramoto pred svojim narodom.

ZBOROVANJE ŠKOFOV

Od 14. do 16. oktobra bodo škofje iz tako imenovanih Treh Benečij zbrani na vsakoletnem zborovanju v Brixenu na Južnem Tirolskem. Zasedanju bo predsedoval patriarh iz Benetk kardinal Roncalli. Prisotnih bo še 14 škofov, med njimi tržaški, msgr. Santin, goriški nadškof Ambrosi in videmski nadškof Zaffonato.

Ker bo to pot zborovanje na ozemlju narodne manjšine, bi bilo zelo koristno, če bi se pri tej priložnosti obravnavalo tudi vpra-

Slovenci tržaške občine! V nedeljo, 12. oktobra, vsi na volišča! Kajti narod, ki se noče posluževati demokratičnih pravic, je čreda, ki dovoljuje, da ji drugi po mili volji vladajo.

šanje dušnega pastirstva med narodnimi manjšinami, zlasti v Beneški Sloveniji, kjer je večina našega ljudstva prikrajšana za pravico, da posluša evangelij in verouk v lastnem jeziku.

Razprava bi bila tem bolj potrebna, ker so razmere v Beneški Sloveniji v kričečem nasprotju z naravnim in božjim zakonom ter z izročili vesoljne Cerkve. Da se to godi v katoliški Italiji, kjer je sedež papežev, ogromno škoduje ugledu in vplivu Cerkve in vere med Slovenci tu in onkraj meje.

ČANG KAJ ŠEK IN AMERIKA

V svetovnem časopisju so izšli pred kratkim članki, v katerih je bilo rečeno, da je Amerika danes dolžna podpirati kitajske nacionaliste, ker so svoj čas ravno Amerikanci silili v Čang Kaj Šeka, naj zasede tudi obalne otočice Kemoj in Matsu ter pošlje tja tretjino svoje vojske, čeprav se ti otoki dajo težko braniti.

Dulles je v tork te trditve uradno zanimal, češ da je bil Šek tisti, ki je hotel zasedbo. Amerikanci so se vdali, dobro vedoč, da je »to bedast ukrep«.

Foster Dulles je obenem izjavil, da je Amerika pripravljena se z rdečo Kitajsko pobotati ter poskrbeti, da se Kemoj delno izprazni, toda zahtevajo, naj se Mao Tse Tung odpove sili ter ustavi vojskovanje v morskem prelivu Formose ali Taivana.

Iste misli je včeraj ponovil Eisenhower. Ti izjavi sta močno vznemirili kitajske nacionaliste, ki jih spreletava strah že ob misli, da bi se Amerika utegnila sporazumeti z Mao Tse Tungom ter priznati njegovo vladno.

RUSKO ŽITO

Trgovinski ataše sovjetskega veleposlaništva v Beogradu je prejšnji teden obvestil Titovo vladno, da je Rusija ukinila prepoved o uvozu žita v Jugoslavijo. Gre za 200 tisoč ton, katere so Rusi obljubili Jugoslaviji, a pozneje dogovor preklicali. Novi sklep pomeni, da se je razmerje med Titom in Hruščevom trenutno spet nekoliko zboljšalo.

SLOŽEN PROTEST

Ob zaključku lista je prispela novica, da so koroški Slovenci imeli v Celovcu svoje največje zborovanje povojne dobe.

Z njega so poslali dunajski vladi resolucijo, v kateri zahtevajo preklic Wedenigovega protipostavnega šolskega odloka z dne 22. septembra. Nemški nacionalisti pobirajo po družinah podpise proti slovenskemu pouku ter izvajajo nedovoljen pritisk na gospodarsko odvisne starše. V tem nečednem poslu sodelujejo tudi državni uradniki in celo člani policije.

Enotni nastop obeh slovenskih strank v obrambi življenjskih pravic naroda lahko služi za vzgled tudi Slovincem naših krajev.

POZIV NA DUNAJSKO VLADO

Deželni zbor Severnega Tirola je pretekli petek sprejel sklep, ki so ga vse stranke soglasno odobrile.

V njem je rečeno, da zbor podpira zahtevo Južnotirolske ljudske stranke z dne 12. julija 1958, naj se pokrajini Bocen v smislu 2. člena pogodbe De Gasperi-Gruber podeli deželna avtonomija, ki bodi ločena od avtonomije italijanskega Trentina.

Deželni zbor Tirola pričakuje od avstrijske vlade, da bo vztrajala pri italijanski vladi, naj se ta zahteva manjšine izpolni.

NAPREDEK MAKEDONIJE

Od vseh pokrajin Jugoslavije je po vojni najhitreje napredovala Makedonija. Dežela, ki je bila prej vseskozi poljedelska, se čedalje bolj industrializira.

Predsednik vlade Makedonije Ljupče Arsov je imel v nedeljo govor, v katerem je ugotovil, da je v industriji bilo l. 1951 zaposlenih v Makedoniji 33 odstotkov prebivalstva, lani pa že 43.

Industrija dežele se je lani v primerjavi z letom 1939 za pet in pol krat povečala.

Makedonci, ki jih dolgo dobo niso priznavali za poseben narod, so dobili svoje šolstvo od ljudske šole do vseučilišča, lastno Akademijo znanosti in umetnosti, svoja gledališča in radiooddajne postaje.

TRETJI OBISK IZ SKANDINAVIJE

Ministrski predsednik Norveške Einar Gerhardsen je prispel, kot smo že omenili, na uraden obisk v Jugoslavijo, kjer ga je na letališču v Beogradu sprejel podpredsednik vlade Edvard Kardelj.

V državi bo ostal 10 dni ter si ogledal Dalmacijo, Bosno, Hrvatsko in Slovenijo.

Gerhardsen je po obisku švedskega in danskega načelnika vlade že tretji vodilni državnik iz Skandinavije, ki je prišel v Jugoslavijo.

Kot ugleden in vpliven član norveške delavske stranke je Gerhardsen posebno dobrodošel v Jugoslaviji zastran tega, ker si po sporu s komunističnim vzhodnim taborom jugoslovanski voditelji danes prizadevajo, kako bi izgradili čim boljše odnose s socialističnim svetom na zapadu.

POŠTINA SE PODRAZI

Zdi se, da bo v Italiji postala pošta spet dražja. Na navadno pismo bo treba prilepiti znamko 40 lir, medtem ko je poština znašala doslej 25 lir.

Ker je povisek znaten, je že zbudil med ljudmi godrnjanje. Druge poštno pristojbine ostanejo baje nespremenjene.

VEDNO SVEŽ KRUH

Pek Jakob Duval iz Le Havra na Francoskem je izumil tak način za peko kruha, da ostane trajno svež. Svoje tajnosti seveda ne če odkriti. Časniki pišejo, da se bo Duvalov kruh uveljavil že v kratkem po vsem svetu.

Po svetu

JUŽNA AFRIKA — V Johannesburgu se je prvič na svetu zgodilo, da je zdravnik odrezal roko bolniku, ki je bil v hipnotičnem stanju. Hipnotizer ga je v treh minutah uspaval, operacija pa je trajala tri četrt ure. Bolnik ni čutil nobene bolečine.

AMERIKA — Ameriška mornarica bo zgradila največji radijski teleskop (daljnogled) na svetu. Imel bo okrog 120 m premera, z njim pa se bodo lahko jasno videla tudi nebesna telesa, ki so od zemlje oddaljena šest milijonov svetlobnih let. Naprava bo stala 13 in pol milijarde lir

***

Najbolj jezikava ženska v Združenih državah je 32-letna Mary Dalvis. Na svojevrstnem tekmovanju je namreč brez prestanka govorila 94 ur in 32 minut.

ZAHODNA NEMČIJA — Nemci so pričeli izdelovati novo vrsto jekla, ki je zelo odporno proti pritisku, temperaturi in radioaktivnosti. Zdi se, da je tako jeklo najbolj primerno za gradnjo atomskih reaktorjev.

***

V Zahodni Nemčiji je zadnji čas silno narasla prodaja cigare s filtrom ali ustnikom. Izračunali so, da 48% kadičev kupuje takšne cigarete, ker misli, da se na ta način najboljše zavaruje pred rakom.

***

Gostilničarka Johana Wehnish iz Berlina je bila pred kratkim obsojena na pet mesecev zapora, ker je pomivala krožnike tako, da jih je do čistega polizal njen ovčarski pes.

FRANCIJA — Pri vходу v neko pariško restavracijo so postavili tehtnico, da se gostje lahko tehtajo pred kosilom in po njem. Uprava namreč želi, da se gostje prepričajo, ali so za svoj denar dobili dovolj hrane.

JUGOSLAVIJA — Visoke skale Velebitskega pogorja v Dalmaciji spreminjajo barve po vremenu. Ob lepem sončnem vzhodu so žareče, med dežjem sive, ob oblačnem dnevu rumenkaste in med nevihto popolnoma črne.

KANADA — Kanadski zdravniki so ugotovili, da so Eskimi današnjega pokolenja za 5 cm višji od svojih prednikov.

ANGLIJA — Na razstavi v Farnboroughu so pokazali vzorec letališča brez vzletnih stez. Na takih letališčih lahko pristajajo helikopterji in zrakoplovi, ki vzletajo navpično in ki jih bodo v bodočnosti uporabljali za prevoz potnikov v velikih mestih.

NOVICE**KITAJSKA LJUDSKA ARMADA**

Vrhovno poveljstvo kitajske komunistične vojske je odredilo, da se morajo častniki in podčastniki »približati« navadnim vojakom ter spoznati njihovo življenje. Vsako leto morajo en mesec obiskovati poseben tečaj sredi prostakov.

Podčastnik naj, če je treba, pometa dvorišče in general lupi krompir.

SREBRNIKI SPROTI ZGINJAJO

Poslanec Servelli je naslovil na zakladnega ministra vprašanje, koliko je število 500-lirskih srebrnikov, ki jih je doslej vlada dala v obtok, in zakaj srebrniki, brž ko se pojavijo, zginajo iz prometa.

In res, 500-lirskih kovancev nikjer ne more dobiti!

VOLIVEC! Ni dovolj, da prečrtaš volilni znak, temveč oddaj preferenčni glas kandidatu, kateremu najbolj zaupaš.

JESENSKA POMLAD

Po padski nižini, zlasti v okolici Verone, so se pojavili čudni znaki pozne pomladi. Na jablanah, hruškah, trtah je začelo poginjati brstje in popje, kot da bi koledar kazal marec ali april. Vremenoslovci poudarjajo, da je to nekaj izrednega. Tudi v vrtovih goriške okolice se opaža, kako silijo iz zemlje nežne rastlinice, zlasti paradiznikov.

JE DOBRO ALI SLABO?

V Italiji je še danes 2.325 občin brez kino dvoran. Največ krajev brez kina je v goratih krajih Piemonta. Tudi v naših krajih so

majhne in raztresene vasi, kjer se ni še udomačil kino. Nastane vprašanje, ali je to pomanjkanje za doraščajočo mladino škodljivo ali koristno.

RASTLINSKO MASLO

Jugoslovanska tovarna olja »Domača« v Vrbasu je začela izdelovati rastlinsko mast ali margarin, in sicer 20 ton na dan. V tovarni, ki je stala 220 milijonov din, so namestili naj sodobnejše stroje, naročene v Italiji, Nemčiji in Veliki Britaniji.

Rastlinskega masla ne morejo toliko pripraviti, kolikor ga ljudje potrebujejo. Doslej je Jugoslavija morala margarin uvažati.

Iz kulturnega sveta

■ Eden največjih sodobnih italijanskih pesnikov, Salvatore Quasimodo, je hudo zbolel v Moskvi, kjer se je udeležil nekega kongresa. Zadel ga je srčna kap v milejši obliki. Zdravniki pravijo, da se mu zdravje boljša.

■ Slikar Tone Mihelič se pridno pripravlja na novo razstavo, ki jo bo verjetno letošnje sezono priredil v Trstu. Veliko je slikal na Krasu. Tone Mihelič je eden izmed redkih umetnikov, ki si upajo živeti samo od svoje umetnosti, ne da bi se »lovili« za kake druge službe.

■ Ugledni slovenski slavist dr. Anton Slodnjak je v razgovoru s časnikarjem Slovenskega Poročevalca pohvalil ruske slaviste zaradi njihove resnobe v znanstvenem delu in zanimanja za slovanske književnosti. Prihodnji kongres slavistov bo v Sofiji.

■ Italijansko gledališče v Trstu bo začelo novo sezono prve dni oktobra. Kot prvo delo bo uprizorilo Pirandellovo komedijo »Nocoj bomo improvizirali«.

Obnovila se je gonja zoper koroške Slovence

(Nadaljevanje s 1. strani)

več kot pol stoletjem izšel v stari monarhiji. Sklicuje se obenem na neki odlok dunajskega ministrstva prosvete iz l. 1947, s katerim je krajevnim šolskim oblastvom bila dana pravica, da tega ali onega učenca lahko oproste od učenja tujega jezika.

Na tej podlagi je Wedenig pooblastil starše narodno mešanega ozemlja, da do 7. oktobra lahko vložijo prošnje, naj se njihovi otroci »oprostite pouka v slovenskem jeziku«.

K temu je treba pripomniti, da slovenščina ni na Koroškem tuj jezik, temveč po določenih mirovne pogodbe na dvojezičnem ozemlju drugi uradni jezik!

Ker je besedilo mirovne pogodbe postalo del avstrijske ustave, ki je Wedenig ne more z odlokom spremeniti, je njegova šolska odredba očitno protiustavna, se pravi nezakonita in brez vsake veljave.

SNEDLI SO SVOJO BESEDO

Dejansko je pa Wedenig, razume se, da v sporazumu z Dunajem, uničil šolsko odredbo iz l. 1945 ter s tem oropal slovensko manjšino njenih že pridobljenih pravic.

Tako ravnanje je pa še nekaj hujšega. Z njim je Avstrija prevarila tudi velesile, katerim se je pred podpisom mirovne pogodbe moralno obvezala, da bo manjšinsko šolstvo uredila na podlagi načel, zapopadenih v odloku iz leta 1945.

Možje, ki so to obljubili zaveznikom, so še danes v vodstvu obeh vladajočih strank avstrijske republike. Ker so snedli dano besedo, bi ne zaslužili drugega, kot da bi velesile mirovno pogodbo iznova pregledale ter jo podvrgle reviziji.

To bi tembolj zaslužili, ker trpe, da se je zadnje čase razplamtelo na Koroškem pravo nacionalistično nasilje proti Slovincem.

V Wedenigovem odloku je n. pr. rečeno, da učitelji ne smejo vplivati na starše. Kdor hoče še nadalje slovenski pouk, zadostuje, da ničesar ne stori, se pravi, da ne vloži prošnje.

Mnogi učitelji se pa za ta predpis enostavno ne brigajo. Tako so v Kapli prinesli v šolo že razmožene prošnje naslednje vsebine: »Vodstvu šole v Kapli na Dravi! Odjavljam svojega otroka od slovenskega pouka«.

Učencem so naročili, naj prošnje nesejo domov ter jih podpisane od staršev spet prinesejo v šolo. Obenem so otrokom sporočili, da se bo odslej govorilo v šoli samo nemško. Kdor hoče govoriti slovensko, to lahko dela doma...

Surova nacionalistična predrznost, kot je bila v navadi prejšnje čase in zlasti še pod Hitlerjem!

In vodilni možje, ki take sramotne razmere trpijo, se istočasno odločno bore za narodne pravice nemške manjšine na Južnem Tirolskem. Niti v misel jim ne seže, da jim manjka za to sleherna moralna legitimacija!

Dopisi s Tržaškega

POKRAJINSKI SVET

Na ponedeljkovi seji tržaškega pokrajinskega sveta se je nadaljevala razprava o osnutku statuta za novo samoupravno deželno Furlanijo-Julijsko krajino.

Svetovalci so proučili posamezne člene, sprejeli nekaj popravkov ter končno z večino glasov odobrili zakonski osnutek, ki ga bodo dostavili vladi in parlamentu. Za osnutek so glasovali demokristjani, en republikanec in bivši socialni demokrat Pittoni. Proti sta bila monarhist Antonini in misovec Pieri, komunisti pa so se glasovanja vzdržali.

Ponedeljkova razprava je bila zelo zanimiva in hkrati poučna, kajti prvič se je v Trstu zgodilo, da je bila vladajoča demokristjanska stranka prisiljena javno obravnati manjšinsko vprašanje.

Kot smo zadnjič poročali, je komunist prof. Weiss predlagal, naj se popravi zlasti 4. in 5. člen predloženega osnutka, ki pobilje zadevata slovensko narodno manjšino. Člen 4 se je prvotno glasil: »V deželi je priznana enakopravnost vsem državljanom, pa naj pripadajo katerikoli jezikovni skupini«. Namesto tega splošnega in očitno pomanjkljivega besedila je prof. Weiss predlagal drugo, v katerem je rečeno, da dežela s svojimi zakoni štiti enakopravnost jezikovnih manjšin ter jim priznava pravico do lastnih otroških vrtcev, ljudskih, strokovnih in srednjih sol ter do lastnih dobrodelnih, vzgojnih in kulturnih ustanov, ki jih moralno in gmotno podpira.

Člen 5 načrta pa je določal, da je uradni jezik dežele italijanščina. Prof. Weiss je zahteval, naj se tudi ta člen izpopolni, in sicer tako, da se vanj vnesejo še nekateri stavki, s katerimi se manjšini zagame pravica do uporabe materinega jezika v odnosih z vsemi oblastvi in na javnih zborovanjih. Po novem besedilu bi smeli Slovenci nadalje zahtevati, da jim oblastva dostavijo upravne in sodne spise tudi v slovenščini. Zadnji stavek besedila prof. Weissa pa je določal, da so v krajih, kjer živi manjšina, vsi javni napisi dvojezični.

Oba predlagana popravka so pa demokristjani odločno zavrnila. Pri tem so v glavnem ponavljali, kar je bil že na prejšnji seji povedal predsednik Gregoretti, in sicer da se o teh vprašanih še vedno pogajata italijanska in jugoslovanska vlada!

Na predlog demokristjanske svetovalke Eulambio je bil 4. člen osnutka spremenjen in se sedaj takole glasi: »V deželi imajo enake pravice vsi državljanji, pa naj pripadajo katerikoli jezikovni skupnosti, veri, rasi in spolu«.

Demokristjani in njihovi zavezniki so nadalje zavrnila zahtevo komunistov, da se v statutu omenja prosta cona in naj se v deželi ustanovi eno samo volilno okrožje. Sprejeti pa so bili nekateri popravki gospodarskega značaja, ki so jih predlagali demokristjani.

Vladajoča stranka italijanskih katoličanov se je torej iznova razkrinkala kot odločna nasprotnica našega naroda, kateremu načelno odreka pravice, ki mu po človeških in božjih zakonih pritičejo.

SV. KRIŽ

Praznik grozdja ni navdušil

Odsek za kmetijstvo pri generalnem komisariatu je v nedeljo priredil v Sv. Križu praznik grozdja. V ta namen je poskrbel, da so trgovine pripravile posebne izložbe grozdja, ki so ga prodajali tudi na stojnicah po ulicah. To pot ni bilo alegoričnih vozov, pač pa so v kulturni del prireditve vključili nastop furlanske folklorne skupine iz Ločnika pri Gorici, vmes so še bili šaljivi prizori in na koncu ples.

Ponedeljski Piccolo ugotavlja, da je bilo v nedeljo v Sv. Križu precej ljudi, ki so sicer pozabili veliko grozdja, a se niso obregali za spored prireditve; nekateri so se celo dolgočasili.

Kar je pisal Piccolo, je to pot gola resnica. Slovenci se prav gotovo niso navduševali nad tem praznikom, ker se prireditelji niso pobregali, da bi dali na spored tudi *nastop kakega slovenskega prosvetnega društva*.

Če g. Natti, glavni organizator nedeljske prireditve, misli, da bo s takim ravnanjem uspel med tržaškim podeželskim prebivalstvom razširiti novi običaj, se bridko moti. Čudimo se, da je to zagrešila oseba, ki se prišteva med dobre poznavalce duše naših ljudi z dežele.

RICMANJE

Nezaslišan rop

V vasi in bližnji okolici ljudje še vedno govore o drznem roparskem napadu, ki so ga neznani zlikovci zagrešili prejšnjo soboto v Ricmanjih. Tudi starejši vaščani ne pomnijo, da bi se kaj takega kdaj pri nas zgodilo.

V hišo, ki je last 41-letne domačinke Karle Lavrenčič, so opoldne iznenada vdrli štirje tolovaji s krinkami na obrazih. Od gospodinje, ki je pravkar pripravljala kosilo, so zahtevali, naj jim izroči denar. Ker ni hotela, so ji skušali zamašiti usta z vato, prepojeno z etrom, jo nekaj časa suvali in jo naposled zaprli v bližnjo sobo ter zaklenili vrata. Roparji so šli nato v spalno sobo, od koder so odnesli pol milijona lir, ki jih je družina z velikimi žrtvami prihranila v zadnjih 10 letih.

Prestrašeno in skoraj nezavestno mater je našla hčerka Adrijana, ko se je kmalu zatem vrnila z dela.

Policija in karabinjeri so uvedli preiskavo in vsi upamo, da bodo roparje čimprej odkrili in spravili pod ključ.

IZIDI IZPITOV

Na slovenski trgovski akademiji so se v ponedeljek zaključili popravni usposobljenostni izpit. Razen enega privatista in ene redne dijakinje so vsi ostali z uspehom prestali preizkušnjo.

Novim knjigovodjem čestitamo in želimo mnogo uspeha v bodočem delu.

Ravnateljstvo slovenske nižje industrijske strokovne šole v Trstu sporoča, da so v jesenskem roku opravili nižji tečajni izpit naslednji učenci:

1. izpitni sedež v Trstu: Silvan Belič, Egidij Bužan, Marij Ceglar, Silvester Koren, Sergij Lapel, Danilo Majcen, Ana Marija Tavčer;

2. izpitni sedež v Nabrežini: Ivanka Kosmina, Katja Kosmina, Ivan Zidarič (privatist);

3. izpitni sedež na Opčinah: Svetko Gojca, Maksimilijan Morpurgo, Giancarlo Vidali, Nada Kralj, Renata Milič, Boža Piščanc;

4. izpitni sedež v Dolini: Aldo Jercog, Klavdij Maver, Peter Štranj, Albina Prašel.

Virgilu Ščeku v spomin

Ko sem januarja 1921 prevzel uredništvo Edinosti, sem se v politične in gospodarske razmere primorskih Slovencev in Hrvatov moral šele polagoma vživeti.

Šček mi je najprej pojasnil, da bom pri dnevniku glavni urednik, medtem ko bo stari Maks Cotič, ki je dolga leta vodil list, postal ravnatelj Edinosti.

Predstavnik lastnikov dr. Edvard Slavik mi je dejal, da me to ne sme motiti. Mesto ravnatelja so vpeljali po zgledu italijanskih dnevnikov, in sicer v prvi vrsti zaradi tega, da bi ne ranili občutljivosti zaslužnega Cotiča, katerega ne morejo na stara leta kratko malo postaviti v kot.

V ostalem da imam pri dnevniku popolnoma proste roke, kot sem jih imel pri Slovincu.

Cotič prihaja v uredništvo samo nekaj ur

8. Dr. E. BESEDNJAK

predpoldne, glavno delo pri listu se pa opravlja, kot vem, popoldne in ponoči.

Dnevnik naj urejum po vesti in lastnem preudarku.

S to rešitvijo sem bil zadovoljen.

SVOBODA V PROSVETNEM DELU

Ko sem kasneje govoril s Ščekom, sem zvedel, do so voditelji tako imenovanih tržaških edinjšev pri sklepanju sporazuma s kršč. socialci bili tudi drugače precej širokosrčni.

Tako so jim v političnem dogovoru priznali pravico do popolne svobode v prosvetnem delu. Kot v preteklosti smejo tudi v bodočnosti imeti svoja samostojna krščanska izobraževalna društva, kjer lahko neodvisno vzgajajo mladino v duhu svojega življenjskega in svetovnega nazora.

Na področju ljudske prosvete naj se uveljavi med posameznimi skupinami svobodno tekmovanje.

O tem, kako potrebna in koristna je bila tekma, sem imel kmalu priliko, se na lastne oči prepričati.

Čeprav so imeli edinjši in kršč. socialci izgovorjeno pravico do ustanavljanja lastnih društev, je vladalo v prosveti po vsej deželi popolno mrtvilo. Vsi pozivi, naj se obnove od vojne uničena izobraževalna društva, so bili brezuspešni. Zaman je bilo vse dokazovanje, da potrebuje naše ljudstvo, ker je postalo narodna manjšina, neprimerno več kulturne zavednosti kot pod Avstrijo, če se hoče narodno ohraniti.

Sloga, ki jo je ustvaril sporazum med sloveskimi strankami, je imela tudi kvarne posledice. Učitelj in duhovnik, od nekdanj najvažnejša pobudnika prosvetnega dela v vasi, sta postala prijatelja ter se nista hotela za nobeno ceno drug drugemu zameriti. In tako sta v složnem brezdelju raje pustila ljudstvo brez prosvetnih društev.

GNILA SLOGA

Taka narodna sloga se nam je zdela seve škodljiva. Spominjam se, kako smo se s Ščekom, Bitežnikom in Terčeljem posvetovali, kaj je treba narediti, da najdemo izhod iz neznosnega položaja.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

GORIŠKI OBČINSKI SVET

V sredo prejšnjega tedna je bila seja mestnega sveta. Župan dr. Bernardis se je najprej spomnil goriškega kanonika msgr. Marcana, ki je iznenada umrl v Palermu, kjer je bil na počitnicah. Po cerkvenem obredu v goriški stolnici so njegove ostanke pokopali v Trziču, kjer se je pokojnik rodil. Nekaj spominskih besed je dr. Bernardis nato posvetil pokojnemu Ivanu Brumatu, bivšemu mestnemu svetovalcu, ki je umrl pred dveh mesecema.

Svetovalec Batti je zatem želel zvedeti, kako je z znanim sporom med avtobusnim podjetjem ATA in njegovimi uslužbenci. Župan je podjetje branil pred očitki in poudaril, da je natančno izpolnilo obveznosti, ki jih predvideva pogodba, in storilo celo več, kot je bilo dolžno.

Mestni svet je nato sklenil najeti pri goriški hranilnici sedem in pol milijona lir posojila za odkup Kocijančičevega zemljišča v Podgori.

Župan je še poročal, da so se le 3 arhitekti udeležili natečaja, ki je bil razpisan, da se pripravi načrt za razširitev in preureditev mestne palače. Od predloženih načrtov ni nobeden zaslužil, da se mu podeli prva nagrada. Drugo nagrado so pa razdelili med inženirjema Fornazarijem iz Gorice in Mezarinijem iz Voghere. Posebno nagrado pa je dobil 95-letni goriški slovenski gradbeni strokovnjak Maks Fabjani. V tej zvezi je župan sporočil, da bo treba za obnovo pročelja mestne palače, ki je zaradi svojega starinskega sloga zaščitena, dobiti še pristanek od komisije za lepo umetnost.

Občinski očetje so končno odobrili več kupoprodajnih pogodb, ki zadevajo zemljišča za stanovanjske hiše. Sklenili so tako kupiti tudi zemljišče v ul. Duca d'Aosta, ki je last Marije Blarsi in ki ga občina potrebuje za razširitev ceste Trst-Gorica.

GORIŠKI POKRAJINSKI SVET

Preteklo soboto je pokrajinski svet imel že četrto sejo jesenskega zasedanja. To pot se je končno zaključila razprava o cestah.

Svet je tako sklenil zaprositi ANAS (Uprava državnih cest), naj prevzame v oskrbo šest cest, med temi pot Ronke-Doberdob-Devetaki. Pokrajina bo pa prevzela od leta 1959 do 1965 v svojo upravo 20 občinskih cest. V ta namen je bila sestavljena posebna prednostna lestvica, na kateri zavzema cesta Štandrež-Sovodnje-Zagraj šele 11. mesto. Svetovalec Poletto je med razpravo štirikrat zaman predlagal, da se tej cesti, za katero se že dolgo zavzema tudi Novi list, prizna boljše mesto. Predlog ni prodril, ker je večinska stranka želela spraviti na prva mesta furlanske ceste. Morda sta pa vsaj delno za ta neuspeh odgovorna tudi oba slovenska svetovalec, ker sta bila odsotna. Pri tako važnih sejah je nujno potrebno, da svetovalci nikdar ne manjkajo.

Dvanajsto mesto na lestvici je bilo dodeljeno cesti Zagraj - Martinščina - Devetaki; 17. cesti Rubije-Gabrije, zadnje, to je 20. mesto, pa cesti Gorica-Grojna-Števerjan.

IZ SOVODENJ

V predpreteklem tednu so asfaltirali v našo glavno cesto od »kamna« do Rubij. V začetku oktobra bodo pot še enkrat polili s

spalmobitom, da se prva plast asfalta utrdi, in s tem bo važno delo končano.

Sedaj bi bilo še bolj potrebno, da se asfaltira tudi tišči del ceste, ki vodi od Sovodenj do Štandreža in ki spada pod goriško občino. Ta del poti je mestna uprava vedno zanemarjala. Pred kratkim se je z goriškim županom o tej zadevi razgovarjal zastopnik podjetja, ki je izvedlo asfaltiranje naše ceste. Zato upamo, da se bosta podjetje in občina sporazumela in da bo tudi ta del ceste v nekaj tednih asfaltiran. Tako bodo Sovodnje imele ugodno povezavo z Gorico.

IZ ŠTANDREŽA

Štandrežci smo z letošnjim pridelkom krompirja zelo zadovoljni, tako da ga bo dovolj za domače potrebe in nekaj tudi za prodajo.

Manj smo pa zadovoljni s potekom naših javnih del. Mestna uprava je sicer v zadnjem času asfaltirala tudi trg za cerkvijo, niso pa še urejeni pločniki in srednji del trga. Dela v Tabajevi ulici zelo počasi napredujejo, ker sta tu zaposlena le dva delavca (večkrat samo eden in tudi nihče). Če bodo delali s tako naglico, bo cesta urejena šele v 10 letih. Prav bi zato bilo, da občina zaposli toliko delavcev, kolikor jih je potrebno, da se delo čimprej izvede.

IZ DOBERDOBA

Naša občinska uprava je prejšnji teden poskrbela, da so asfaltirali en km pokrajinske ceste skozi našo vas. V kratkem bodo čez prvo plast asfalta polili še drugo in s tem bo asfaltiranje končano.

Ravnateljstvo CAFO je po izvršeni obnovi vodovodne mreže v Doberdobo ugotovilo, da voda iz starega vodovoda zadostuje za sedanje potrebe naše vasi in Poljan. Ugotovili so obenem, da mnogi potrošniki uporabljajo vodo brez potrebe, n. pr. za namakanje, ali da puščajo odprte pipe, ker jih ni nihče nadzoroval.

To je imelo za posledico, da so se zvišali stroški. Nova vodovodna uprava je zato že mislila povišati letni prispevek za uporabo vode; kar bi pa prizadelo vse, ravno tako vestne kot površne potrošnike in to bi ne bilo pravično. Toda naposled je bilo sklenjeno, da se namesti v vsaki hiši števec, ki stane 15 tisoč lir. Uprava obenem zagotavlja, da potrošniki ne bodo imeli drugih stroškov, ko bodo po nekaj letih sedanji doberdobski vodovod povezali z novim, ki bo dobavljaval vodo vsem naseljem doberdobske občine, torej tudi Dolu in njegovim vasičam ter Jamljam. Županstvo je poskrbelo, da se bo strošek za števec lahko odplačeval v obrokih.

ŽELEZNICA IZ GORIČE V NOVO GORICO

Kot poročajo časopisi, se bo sredi oktobra sestala v Benetkah posebna italijansko-jugoslovanska komisija, da sklene sporazum o vzpostavitvi železniške zveze med Gorico in Novo Gorico. Ta zveza je bila, kot znano, prekinjena pred 11 leti. Enak ukrep bodo verjetno sprejeli za železniško proggo Planica-Rateče-Belopeška jezera.

Novi sporazum bo gotovo veliko koristil gospodarstvu obeh držav, zlasti pa obmejnemu prebivalstvu.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Po zrelem preudarku smo prišli do spoznanja, da nam ne kaže nič drugega kot to nezdravo slogo razbiti!

Terčelj je šel na deželo ter v svojih borbenih nastopih zahteval takojšnjo obnovo katoliških izobraževalnih društev.

Ko se mu je posrečilo premagati splošno mrtvilo ter ustanoviti celo vrsto društev, so se zbudili tudi »nasprotniki«. Vodila sta jih zelo gibčni Albert Rejec, ki danes živi v Ljubljani, in požrtvovalni Zorko Jelinčič, ki prebiva med nami v Trstu.

Medsebojna tekma je imela za posledico, da so po vsej deželi začela rasti prosvetna društva kot gobe po dežju. Vsakdo se je bal, da ga prehitijo »nasprotniki«, in se trudil, da pred njim obnovi društvo v tem ali onem kraju.

In tako se je zgodilo, da je naša dežela dobila toliko prosvetnih organizacij kot še nikoli prej pod Avstrijo.

Spominjam se, kako se je goriški podprefekt, čigar ime mi je izpadlo, čudil temu pojavu. »Sumljivo se mi zdi,« mi je razlagal, »da ima vsaka vaša vas kar dve izobraževalni društvi. Služil sem v številnih pokrajinah Italije, a nikjer nisem tega opazil. Čitalnica, pevski zbor ali dramsko društvo so delovali le v tem ali onem mestu, a nikoli v kmečki vasi. Kar vi delate, se mi zdi pravi iredentizem!«

Šele ko sem mu predložil statistiko Frana Erjavca o podeželskih izobraževalnih društvih v ostali Sloveniji, se je mož pomiril in verjel, da je naše prosvetno delo popolnoma naravno, ker je v soglasju z našo kulturno preteklostjo.

KMETSKO—DELAVSKE ZVEZE

Slovenski kršč. socialci so si pa v sporazumu z edinjaši zagotovili poleg samostojne prosvetne organizacije še druge pravice. Tako so si ohranili lastno zadružništvo in začeli ustanavljati svoja stanovska združenja.

V tekmi in boju s komunisti, ki so se pri nas pojavili kot posebna stranka šele l. 1921 so osnovali Kmetško-delavske zveze.

Šček je 20. in 21. januarja 1921 priobčil v Edinosti načela njihovega »socialno-gospodarskega programa«. V njih so bile izražene že pred 37 leti zahteve, od katerih so bile medtem nekatere uresničene, druge so pa še danes pereče.

O agrarni politiki beremo na primer v Edinosti:

»Nasproti liberalizmu, ki uči, da je človek na svojem posestvu neomejen gospodar, in nasproti komunistom, ki uče, da je lastnina tatvina ter da je treba zeti kmetom vso zemljo ter jo socializirati, tako da bo kmet navaden delavec in dninar v službi države, je naše stališče sledeče: brez ovinkov priznavamo načelno upravičenost zasebne lastnine... vendar pa ta lastninska pravica ni absolutna, marveč omejena.

En primer: Dokler je bil svet malo obljuden in je vsakdo imel zemlje, kolikor jo je pozelel, tedaj veleposestva niso bila nikomur v škodo. V času pa, ko se je človek razmnožil, ko nekateri posedujejo brezmejna posestva, drugi pa nimajo ne posestva ne dela, sta družba ali nositelj njene oblasti upravičena razlastiti veleposestnika z ozirom na splošne koristi človeške dužbe.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

POLOŽAJ V BENEŠKI SLOVENIJI IN V KARNIJI

Lani je obiskal Beneško Slovenijo prof. inž. Alberto Maria Caimati, generalni ravnatelj za gozdove v ministrstvu za kmetijstvo. Letos v avgustu pa se je mudil v Karniji. V Tolmezzu so se hitro zbrali vsi karnijski župani in gostu razložili, kako težka je gospodarska borba v njihovih hribovskih občinah. Prebivalci naravnost beže v tujino, kar je za te kraje naravnost usodno. Saj ni zaradi izseljevanja nikjer dovolj ljudi za obdelovanje že tako zanemarjene zemlje. Zato kmetije propadajo.

Prispevki iz sklada 18 milijard in 900 milijonov, ki jih predvideva znani zakon št. 991 za izboljšanje hribovskega sveta v državi, so tako pičli, da z njimi ne moreš pri najboljši volji nekaj učinkovitega storiti. Ta zakon je sicer v veljavi že nekaj let, toda naše prebivalstvo prav nič ne občuti, da bi se njegovo gospodarsko stanje kaj izboljšalo. Ljudje potrebujejo dela in zaslužka doma, a to bi jim poleg zemlje mogla dati le industrija.

Za izvajanje zakona o izboljšanju hribovskega sveta so ustanovili ogromen birokratski ustroj, za katerega vzdrževanje gre največ denarja; hribovsko gospodarstvo pa ima od tega zakona dejansko prav malo koristi. Vse kaže, da v tej zadevi nekaj ni v redu.

Razne velike družbe imajo lepe dohodke od električne struje, ki jo pridobivajo iz rek v hribovskih krajih, hribovsko prebivalstvo pa kljub temu propada.

Družbe poleg tega dolgujejo hribovskim občinam nad 15 milijard lir od pristojbin na električno silo. Zakon predpisuje, da morajo te pristojbine plačati, toda vlada nanje premalo pritiska, da bi to obveznost izpolnjevale. To je tudi eden izmed vzrokov gospodarske stiske našega hribovskega sveta, ki sili ljudi, da se v čedalje večjem številu selijo v tujino.

IZ PRAPOTNEGA

Naš občinski svet je predpretekli teden sklenil najeti 7 in pol milijona posojila za gradnjo nove šole v Oborči in ceste Čala-Stara gora. Dalj časa so občinski možje razpravljali tudi o izboljšanju vseh občinskih poti. Občina mora vzdrževati skoraj 40 km cest in za to delo ima na razpolago le dva cestarja. Med občinske poti spada tudi cesta, ki vodi v Prapotno ter dalje v Dolenje in Krmin. Na tej poti je vedno veliko prometa in zato bi jo bilo treba popokrajiniti. Svet je tudi sklenil zaprositi za državni prispevek, s katerim naj se zgradi nov vodovod v vasi Čala, kjer živi 400 ljudi. Nedaleč od vasi je izvir, iz katerega bodo lahko črpali dobro vodo. Stroški za napeljavo vode zato ne bodo zelo veliki.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Čujemo, da je ministrstvo za javna dela odredilo izplačilo več milijonov lir za nova delovišča v naših krajih. Tako je določenih 1 milijon 402 tisoč lir za zaključna dela na cesti iz Ahtna v Porčinj; 1 milijon 878 tisoč za nov vodovod v Vilah pri Fojdi; enak pri-

spevek je nakazan za delovišče, ki bo popravilo ceste v Hlodič, Lombaj in Rukin; dva milijona sta določena za gradnjo nasipov in popravilo ceste v Teru; 1 milijon 400 tisoč za zgradnjo novega vodovoda in popravilo občinskih cest v Nemah; enak prispevek pa je nakazan za dograditev tamkajšnje cerkve. Za popravilo cest v Čubici-Bordoni-Salamanti v Idrijski dolini je določenih 1.730.000; en milijon 168 tisoč je nakazanih za novo pot, ki bo vezala vas Prdžel s cesto Čedad-Prapotno; 1 milijon 740 tisoč za cesto Kumunjer-Dolina; 1 milijon 400 tisoč za dograditev nove cerkve v Osojanah v Reziji; 1 milijon 402 tisoč pojde za zgradnjo nove ceste Petjah-Mečana; 2 milijona 330 tisoč za zaključna dela na cesti Mašera-Čepletišče; 1 milijon 400 tisoč za zgradnjo vodovoda v Srednjah. Dva milijona 300 tisoč je na razpolago za pogozditev Zeljenca med Terom in Podbrdom in po 600 tisoč lir za pogozditev okolice Stare gore in Kodromaca. Pogozdili bodo tudi občinske planine na Miji, okolico Črnega vrha, izsekane predele v Reziji, Srednjah, Viskorši in Krnahti. Vsak kraj prejme za to delo 2.300.000 lir. Državni prispevek za nova delovišča v naših dolinah znaša skupno 24 milijonov 569 tisoč lir.

Italijanski konzulat iz mesta Liège je pred nekaj dnevi obvestil naše županstvo, da se je v Belgiji smrtno ponesrečil 64-letni izseljenec Alojzij Cenčič, doma iz Mečane. Rajni je živel v tujini okoli 30 let ter je v zadnjem času delal v neki tovarni v Seraingju. Ko je 4. septembra šel na delo, ga je povozil tovornik in ubogi mož je bil na mestu mrtev.

Naj mu sveti večna luč! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

51

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Nekega večera se je zgodilo, da se je cesar zadržal na obisku do polnoči. Skušal je zapustiti vilo skozi zadnja vrata za služinčad. V temi je pa nekaj prekucnil in je zbudil kuharico, ki je pritekla v nočni srajci na hodnik in začela vpiti na pomoč. Franc Jožef ji je zamašil usta in ji šepetal: »Tiho, norica, kaj ne vidiš, da je cesar?« Kuharica je padla na kolena in na vse grlo začela peti »Bog ohrani, Bog obvari, nam cesarja...« Seveda je bila brž vsa hiša pokonci in naslednje jutro je ves Dunaj šepetal, kako je kuharica prepevala.

Hčerki Gizela in Valerija sta se močno trudili, da bi sedemdesetletnega očeta odvrnili od igralk, da bi ne bil tarča tihega zasmečevanja. Igralka je za nekaj dni odpotovala v Bruselj.

V dunajsko Neue Freie Presse pa je predrzen šaljivec poslal oglas: »Kati, vrni se čimprej. Tvoj žalostni Franc!« To je bilo muzanja po prestolnici!

Cesar pa ni pretrgal zvez s Schrattovo. Kamorkoli je šla, ji je pošiljal brzojavke in se podpisoval Megaliothis. Dogajalo se je, da je osebnemu tajniku kar pripravil osnutek za brzojavko. V svoji varčnosti je celo na isto polo napisal brzojavko za ženo in spo-

daj za Schrattovo. Med obe je potegnil rdečo črto. Cesarici je brzojavil suhe pozdrave, prijateljico je pa toplo spraševal, kako se počuti.

Kakor v politiki tako je tudi v srčnih zadevah vodil dvojno knjigovodstvo. Po Elizabetini smrti se je govorilo, da se je cesar z igralko tudi poročil. To pa ni povsem dokazano. Dogodek ob cesarjevi smrti bi pa tesno razmerje med obema vendarle potrdil.

Ko je cesar 19. novembra 1916 ležal na smrtni postelji, je zvečer nenadoma stopila v sobo gospa Schratt. Nadvojvodinje so ji obrnile hrbet. Dvorni maršal je pristopil in ji ukazal, naj se odstrani. S solzami v očeh se je edina resnična cesarjeva prijateljica obrnila, da odide. Tedaj je stopil k njej mlad mož v generalski obleki in ji je ponudil roko. Bil je novi cesar Karel. Nadvojvodinje in dvorni lakaji so se mračno umikali. Mladi cesar je pa jokajočo žensko peljal k postelji umirajočega. Franc Jožef jo je še spoznal. Kmalu je tudi ta zadnji svetli žarek v turobnih letih cesarjevega življenja ugasnil.

Avstrijski nadvojvode

Čudna usoda je legla na člane habsburške dinastije po tisti usodepolni kletvi. Stari cesar je v svoji vzvišenosti bridko občutil, da

se avstrijski nadvojvode odpovedujejo cesarskemu sijaju in da raje sledijo klicu srca. Pozabil je, da je celo Elizabeta imela svojega domina, on sam svojo lepo Kati.

Večina nadvojvod je hodila svoja pota. Nerečna kri in slaboumnost Habsburžanov sta jim vtisnila pečat. Iskali so preprosta dekleta. V javnosti so kazali svobodoumne ideje, a država ni imela od njih prav ničesar. Bismarck jih je imenoval »idiotske avstrijske nadvojvode«.

Že z brati in sestrami je imel cesar same težave. Maksimilijana se je, kakor vemo, odkrižal s tem, da ga je poslal v Mehiko. Brat Karel Ludvik je bil napol nor in je pretepal ženo, ki se je spečala z njegovim slugo. Tretji brat Ludvik Viktor je take uganjal po Dunaju, da ga je cesar ukazal zapreti v Solnograd.

Razni nečaki so tudi živeli po svoje. Nadvojvoda Karel Salvator je hodil delat k nekemu ključavničarju. Cesarjev bratranec Jožef je v Budimpešti odprl tovarno likerjev. Drugi, Viljem, se je vedno potikal po heznicah. Najhujše je pa zganjal nadvojvoda Oton, ki je najraje popival s kočijaži. V pijanosti je na mizi plesal ogrski čardaš, oblečen samo v kapo in rokavice. Stranski otroci avstrijskih nadvojvod so učakali žalostno ljenje. Služili so kot natakariji, kočijaži, pleškarji. Marsikateri potomec habsburške hiše še danes živi zgubljen kje po svetu v senci in pozabi.

Dolge legende so se spletle okoli nekaterih Habsburžanov, ki so skrivnostno končali neznano kje.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Mladi junak našega časa

Današnja mladina povzroča zaskrbljenost pri vseh resnih vzgojiteljih, prav tako pa tudi pri drugih, ki jim je pri srcu bodočnost naroda in človeštva. Skoro ni kulturne dežele, v kateri bi miselnost in vedenje današnje odraščajoče mladine ne vzbujala bojzani in skrbi za bodočnost. To je dejansko eden največjih, če ne sploh največji problem kulturnega sveta.

Ta čudna moralna zablodelost velikega dela moderne mladine, pri čemer ni nujno, da se izraža ravno v kriminalnih dejanjih, je nedvomno posledica velikih izprememb v svetu, ki so se začele z zadnjo svetovno vojno in se nadaljujejo danes s hladno vojno in s poletji v vesolje. Vojna, njej sledeča hladna vojna in novo pojmovanje prostora ter razdalj, s tem pa tudi relativnega in absolutnega, so povzročili, da se zde mladim moralni nauki preteklosti »zastareli« in »malenkostni«, »malomeščanski« in »preživeti«. Namesto njih stopa na plan »moral«, katere načelo je: »vse je dovoljeno, kar pospešuje osebni uspeh, utrditev politične oblasti in življenjski standard«. Užitek in oblast sta merilo vseh vrednot.

JUNAK, KI NE ZNA VEC GOVORITI

Nedvomno ima nekaj krivde pri vsem tem tudi starejši rod. Sociologi v raznih državah preučujejo ta pojav in pišejo o njem znanstvene ter psihološke razprave. Ameriški strokovnjak za socialno psihologijo Brustein je objavil pred kratkim v nekem dnevniku v Bostonu zanimiv članek o miselnosti mladih Američanov. V članku pravi:

»Junak nove ameriške kulture da mnogo misliti. V prizadevanju, da bi našli Ameriki glas, jezik in besedni sklad, ki bi ji bili lastni, smo prišli do tega, da sploh nima več glasu. Vse predstave in vsa književna dela poveljujejo danes junaka, ki ne zna pravilno govoriti in oblikovati besed, junaka, ki pravzaprav sploh ne zna govoriti. Po postavi je srednjevisok, v splošnem malo inteligenčen in njegov najpogostejši in najznačilnejši izraz je izraz nezadovoljnosti. V očeh se mu bere zaničevanje, lase ima razmršene in mu padajo na čelo, desno roko pa malomarno drži na stegnu. Je močno mišičast in njegov korak je len in neenakomeren. Pogosto se preteguje, na stolih napol leži in se ne zna nasmehiti. Predvsem pa so značilni zanj nedoločeni glasovi, ki prihajajo iz njegovih ust in s katerimi ne naznanja poslušalcem kakih idej ali novosti, ampak samo svoje nedoločno duševno stanje.

SLAVI GA TUDI FILM

Ta junak, ki ga opisujejo številna literarna dela in ki v življenju nima posebnega imena, je pravzaprav tisti, ki ga posebej v vsi filmski igralci tipa Marlon Brando, James Dean in tako dalje, ki predstavljajo pravzaprav eno samo šolo, ker vsi slavo spolnost, nasilje in neuravnovešenost. Trudijo se, da bi našli dramatičen izraz za človeka proletarskega izvora in nezadostne vzgoje, kateremu ni uspelo, da bi si pridobil izraze in navade svojih bolj izobraženih sodržavljanov.

Lahko bi se zdelo čudno, da se je temu tipu proletarca posrečilo doseči v razdobju gospodarske blaginje in političnega konformizma tisto, za kar se je zaman trudil, ko je bilo življenje težje in je imela veljavo skrajnost, da se mu je namreč posrečilo pripraviti izobražene in bogate ljudi do tega, da ga poslušajo in slave, četudi niti več ne predstavlja ameriških množic, ki so zdaj malomeščanske.

TEŽI H KONFORMIZMU IN PODVRGLJIVOSTI

Toda stvar ni tako čudna, kakor se zdi. Ta junak, ki je s svojim nedoločnim izražanjem pode-

doval od proletariata glas protesta, je zadobil svojo navidezno veličino zaradi pristanka mladih, ki so po naravi anarhični. Nedoločno izražanje je znak te anarhije, kajti beseda je obvladovanje samega sebe. Učiti otroka govoriti pomeni učiti ga, da zatre svoje prvotne nagone. Sprejeti jezik pomeni sprejeti hkrati z dobrinami tudi težave, odgovornosti, ki vsebujejo razumevanje zapletenega sveta, disciplino inteligence, ki jo je treba razviti, ohranjanje kulturne dediščine, zgodovine, znanosti in umetnosti. Zaskrbljuje pa dejstvo, da podpirajo mlade v njihovem čustvovanju tudi tisti, ki so nekdanj mladini pomagali, da je premagala v sebi take nagone, namreč izobraženci ali vsaj določeni tip izobražencev. Kdor se izmika duhovni jasnosti, išče zatočišča v nedoločenih in nerazumskih duševnih razpoloženjih, v popuščanju samemu sebi in v izživljanju v spolnosti in nasilju.

Jezik je znak zrelosti. Znati govoriti pomeni biti človek; pomeni, da sprejemamo dediščino, ki so nam jo zapustili očetje, in da smo pripravljeni stopiti na njihovo mesto pri nadaljnjem delu za človeško omiko. Junak naših dni pa sovraži očeta, ki mu daje v dediščino to težko izročilo. Proti njemu je naperjena njegova jeza. Skoro vse žaloigre naših dni se končajo s fizičnim izbruhom tega nasilja, nakar junak najde svojo pot, ki pa ni pot moške neodvisnosti, temveč le stremljenje po gmotni varnosti, to je pot konformizma ali podvrgljivosti. Prišel je čas, da uničimo tega nepravega, živčno bolnega upornika in ustvarimo junaka, ki bo končno znal gledati na svet z jasnimi, razsodnimi in osebnimi pogledi.

Ivan Cankar v ruščini

Pred nekaj tedni so izšla v ruščini izbrana dela Ivana Cankarja. Knjiga obsega 550 strani. Uvod, ki ga je napisala Jevgenija Rjabova, je dolg 22 drobnih tiskanih strani. V izboru so zbrana predvsem dela s socialistično problematiko. Prevode sta oskrbela v Odesi živeči Slovenec S. Urban, sedaj že mrtev, in A. Romanenko. Prvi ruski prevod, izdan leta 1910, je bila Hiša Marije Pomočnice. Sermetjeva je pa 1927 prevedla Hlapca Jerneja. Nova knjiga je prvo večje delo o Cankarju v ruščini.

Zapiski pod črto

29. septembra: Casniki poročajo pod velikimi naslovi, da je dobil De Gaulle v Alžiriji 95 do 97% glasov. Francosko in z njim desničarsko časopisje po Evropi triumfira. Praktično so se torej vsi Alžirci razen gverilcev izrekli za to, da postanejo Francozi.

Toda isti časniki tudi poročajo, da so proglasili po vsej Alžiriji ob začetku ljudskega glasovanja obredno stanje. Najbolj sumljiva pa je vest, da so čakali Alžirci v »repih« pred voliščih, da pridejo na vrsto.

1. oktober: Danes je šla naša punčka prvičkrat v otroški vrtec. Zelo je bila ponosna na to, da »gre v šolo«. Tam je našla družbo, v kateri je bila srečna. Manjkala pa je njena mala prijateljica Božica, s katero sta se dozdaj vedno skupaj igrali in se imeli tako zelo radi. Starši male Božice imajo trgovino in menijo, da morajo zato dati svojo punčko v italijanski vrtec. Pozneje bo seveda hodila v italijansko šolo. Tako bo naša punčka odraščala v Slovenko, Božico pa bodo v vrtcu in v šoli vzgajali v Italijanko. A prava Italijanka vendarle nikoli ne bo. Ostala bo razcepljen in zato nesrečen človek. Kadar bo deklamirala ali pela »Sono una piccola italiana«, se bo vedno na tihem zavedala, da je to laž in da je Slovenka. Toda tega si ne bo upala naglas povedati ne sošolkam, med katerimi bo še več takih, in ne učiteljicam. Naučila se bo hliniti in pretvarjati in v njej se bo za vedno vgnezdila zavest, da je hinavščina potrebna za življenje in nekaj naravnega. Postala bo narodna dvoživka. Odujila se bo slovenskemu narodu, ker ne bo poznala razen domačega narečja ničesar od slovenskega kulturnega bogastva in slovenske zgodovine, nikoli pa se tudi ne bo mogla docela vključiti v italijansko na-

Desetletnica Moderne galerije

Letos je preteklo deset let, odkar je bila ustanovljena v Ljubljani Moderna galerija za likovno umetnost. Priprave in delo za to žarišče slovenske kulture se je začelo že davno pred drugo svetovno vojno. Največ zasluge, da je slovensko središče likovne umetnosti začelo živeti in delati ima pravkar umrli starosta naših umetnostnih zgodovinarjev dr. Izidor Cankar. Brez njega in brez nekaterih požrtvovalnih podpornikov bi je ne bilo. Razmahnila pa se je seveda šele po vojni. Od leta 1949 dalje so si v Moderni galeriji sledile razstave slovenskih in tujih umetnikov, ki so ponesele ugled slovenske kulturne dejavnosti tudi v tuje države. Danes razpolaga ustanova s stalno zbirko sodobne slovenske umetnosti, ima lasten fotografski laboratorij in vse potrebne delavnice za razstavljanje. Vedno bogatejša je tudi njena umetnostna knjižnica ter zbirka domačih in tujih katalogov. Moderna galerija je že danes morda najvažnejša slovenska kulturna ustanova, prizadevnost njenih voditeljev in ustvarjalno delo slovenskih umetnikov jo bo v prihodnjem desetletju gotovo še više dvignilo. Našim ljudem toplo priporočamo, naj ne zamude priložnosti, da obišejo to likovno svetišče in se seznanijo z njenimi vrednotami.

KULTURNE VESTI

• Jean Paul Sartre je napisal novo dramo z naslovom Ljubezen. Uprizoritev bo trajala pet ur. V njem prikazuje nihilizem in žaloigro današnje mladine, ki sta jo zaslepila nacizem in fašizem ter se zato v povojnem svetu in v demokratičnih razmerah ne znajde več in izgublja pogum do življenja. Sartrovo prejšnje dramsko delo Nekrasov ni imelo posebnega uspeha.

• Te dni je bil na obisku v Trstu pisatelj Metod Turnšek. Trenutno tiska obsežen roman, katerega dejanje se dogaja med vojno na Koroškem, in pa veliko zgodovinsko dramo v verzih Kralj Samo, katere glavni junak je poleg Sama prvi knez samostojne slovenske Kraljanije Valuk. Obe deli izideta še letos.

• V starodavni cerkvi Santa Maria degli Uliveti pri Massi (Carrara) so odkrili strokovnjaki lesen kip sv. Lovrenca v naravni velikosti, delo slavnega umetnika Jacopa della Quercia. V ropotnicah starinskih cerkva in na podstrešjih župnišč se skriva še marsikaka umetnina iz nekdanjih časov.

rodno skupnost, ker jo bo v tem vedno ovirala za vest njenega slovenskega rodu.

Ubogega otroka so izdali lastni starši in ga izročili v plen potujčenju. Vse pod izgovorom: »Moramo, ker imamo trgovino...« Toda ali bodo res zaradi tega prodali vsaj eno samo kilo riža več? In, se morda res kak Italijan, preden gre kupiti riža ali spit skodelico kave, povpraša, če pošilja trgovce ali lastnik bara otroka v slovensko ali italijansko šolo? Starši male Božice se bodo pristudili s tem, da so namenili otroka potujčenju, kvečjemu kaki slovenski odjemalki, ki bo rajši kupovala pri Italijanu kot pri taki šlevi, katero na tihem zaničuje tudi vsak pošten in ponosen Italijan.

S smešnim izgovorom: »Ker imam trgovino...« ali »Ker imamo bar...« se izgovarjajo ljudje, ki so gospodarsko najbolj neodvisni. Kaj naj rečejo potem slovenski uradniki in delavci, uslužbeni pri italijanskih državnih ustanovah ali zasebnih podjetjih? Resnica je, da jih nikjer ne drže v službi zaradi tega, ker so morda dali otroka v italijansko šolo, ampak le, ker znajo svoje delo in ga dobro opravljajo.

Zal mi je za malo Božico, ki je tako prisrčen otrok. Neprijetna mi je misel, da bo postal iz nje neiskren, plah, moralno oslavljen in kulturno neploden človek. Naša punčka pa naj raste v celovitega, ponosnega človeka, ki se ne bo hlinil in se izogibal svojih prijateljic v tramvaju, da bi ne bilo treba spregovoriti z njimi »v javnem prostoru« v slovensčini.

Sprašujem se, zakaj je toliko slovenskih ljudi v Trstu, ki dajo svoje otroke v italijansko šolo. Jasno je, da je strah za ekonomski obstoj le bolj namišljen razlog. Gre za sociološki pojav, ki bi ga bilo treba natančneje raziskati in odkriti njegove psihološke korenine, ker nosi nedvomno nekaj krivde zanj tudi slovenska narodna skupnost, ki iz tega ali onega vzroka ne izžareva dovolj privlačne sile, da bi priklenila te ljudi nase.

KROZEK MLADIH IZOBRAZENECV - TRST

Sabi na sestanek, ki bo v petek, 3. oktobra, v Trstu v običajnih prostorih ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje časnikarja Franceta Jeze

»O VLOGI MALEGA NARODA«

Po predavanju razgovor o bodočem delovanju krožka.

GOSPODARSTVO

Letošnja letina vina

Letošnja letina vina je na splošno obilnejša od lanske. V Italiji računajo, da bo pridelek znašal okoli 53 milijonov hl, se pravi nad 10 milijonov več kot lani (lanski pridelek je znašal 42,5 milijona hl).

V Franciji je letošnja letina mnogo boljše od lanske, a je kljub temu za celih 10 milijonov hl nižja od tiste v Italiji in za kakih 16 milijonov slabša od prejšnjih francoskih srednjih letin. Italija je torej glede pridelka vina od vseh držav na svetu že drugič na prvem mestu.

Mnogo več vina je letos tudi v Jugoslaviji, ki pa pridelala največ do 5 milijonov hl ali približno eno desetino italijanske letine.

Cene vina so že nekoliko padle (kar se bo še ponavljalo), a bi kljub temu morale ostati še precej visoke. Ob trgatvi je bilo namreč zelo malo starega vina, medtem ko ga je prejšnja leta bilo v italijanskih kletih do 15 milijonov hl. Vino bo tudi zato obdržalo visoko ceno, ker je vlada pričela preganjati izdelovalce ponarejenih vin. Italija bo poleg tega izvozila znatne količine vina v inozemstvo in najbrž celo v Francijo.

V Jugoslaviji so že vnaprej določili vinu skoraj smešno nizke cene, ki jih ni mogoče braniti zlasti glede na visoko trošarino (25 din na liter).

Dobrota pridelka

Letos je vino znatno slabše od lanskega. Medtem ko so lani mnogi mošti imeli nad 20 in celo 28% sladkorja — mošti z manj ko 18% so bili zelo redki — imajo letos od 17 do 19% sladkorja in zelo redki dosežejo 20 in več odstotkov. V naših krajih bo zato večina vin imela komaj 10 ali 12% alkohola, mnoga pa bodo še šibkejša.

MOŠT NAJ DOBRO POVRE!

V naših kletih najdemo sladka vina še januarja in tudi spomladi. S takim vinom imajo naši vinogradniki samo stroške in sitnosti, mnoga vina pa se tudi pokvarijo.

Sedaj je čas, da to preprečimo. Mošti bodo letos na splošno prej pokipeli kot prejšnja leta, ker niso tako sladki. Toda samo na to se ne smemo zanesti. Skrbeti moramo, da je v kleti primerna toplota. Ves oktober in november naj bo v kleti nad 15 stopinj toplote (oktobra okrog 18 do 22°).

Če je v kleti nižja toplota, moramo zakuriti peč. Prav malo zaleže, če pod sod postavimo le nekaj žerjavice.

ALI IMAŠ SEMENSKO PŠENICO?

Ko si se odločil, da boš sejal ozimno pšenico, izberi primerno sorto. Posvetuj se s strokovnjaki na kmetijskem nadzorništvu, kjer ti bodo gotovo priporočali eno naslednjih sort: S. Pastore, Fumo, Generoso, Impeto, Mara itd.

Na Kmetijskem nadzorništvu vložiš tudi prošnjo za državni prispevek, ki znaša 3.500 lir za 100 kg semenske pšenice. Vsak kmetovalec dobi prispevek za največ 100 kg pšenice. Prispevek pa prejme le tisti, ki kupi semensko pšenico z oznako »originario«, se pravi pšenico, ki prihaja iz semenskih vzgajališč. Semenska pšenica je letos znatno cenejša kot lani (8.700 lir za 100 kg).

Letos opažamo, da so izbrane sorte na splošno dobro dozorele, razen malvazije, ki je bila ponekod tako obložena z grozdem, da sploh ni moglo dobro dozoreti. Mnogo malvazije je bilo ovelo, za kar je več vzrokov, o katerih smo že pisali in bomo o njih še govorili. Nekatere domače sorte so bile sicer zelo obložene, a grozdje ni sladko. To velja zlasti za mejnino in klarenceo, ki bi najbrž ne dozorela dobro, tudi če bi grozdje pustili na trtah do vseh svetih. Kako je treba ravnati z moštom teh sort, čitajte odgovor na vprašanje, ki ga objavljamo v današnji številki.

OBVESTILA KMETOVALCEM

Semenski krompir. Kmetijsko nadzorništvo v Trstu sporoča, da je 30. septembra začelo sprejemati prošnje za nakup semenskega krompirja sorte Albana. Ob naročilu mora kmetovalec plačati 20 lir za kg krompirja, to je približno polovico prodajne cene. Prošnje se sprejemajo do 15. novembra.

Trte in sadno drevje. Nadzorništvo obenem sprejema naročila za nakup trtnih sadik (divjak in cepljenk), sadnega drevja (češenj, marelic, hrušk, češpelj, mandeljnov itd.) in oljk. Ob naročilu je treba plačati: 10 lir za divjako trtni sadik, 20 lir za cepljenko trtni sadik, 50 lir za posamezno sadno drevesce in 100 lir za oljno drevesce. Kdor namerava saditi trte in sadna drevesca jeseni, jih mora naročiti do 10. novembra, kdor bo sadil spomladi, jih lahko naroči do 15. februarja 1959.

Izbrana semena. Od 30. septembra dalje se sprejemajo prošnje za nakup izbranih (selektioniranih) semen žitaric in povrtine. Prispevek znaša največ 30% nakupne cene in ga lahko prejmejo samo tisti kmetovalci, ki nameravajo sejati semena iz priznanih semenskih vzgajališč. Prošnje se sprejemajo, dokler se ne izčrpa sklad, ki je za ta namen določen.

Stroji in poljedelsko orodje. Do 30. novembra lahko kmetovalci vložijo prošnjo za nakup naslednjih strojev: malih traktorjev, plugov, črpalk za gnojnice, zalivalnikov, robkalnih mlinov, kosilnic, bran, slamoreznic, hidravličnih stiskalnic, vprežnih mehaničnih grabelj, dvigalnih črpalk, kultivatorjev, električnih motorjev in motornih črpalk za namakanje.

Športni pregled

ITALIJANSKO NOGOMETNO PRVENSTVO

Predpreteklo nedeljo so se začele tekme za italijansko nogometno prvenstvo. V »A« ligi je letos osemnajst moštve. Nova člana sta Triestina in Bari, ki sta že v prvih dveh srečanjih globoko razočarala svoje navijače. To velja zlasti za tržaško moštvo, ki je bilo v nedeljo na domačem igrišču proti pričakovanju odločno poraženo. Toda do zaključka prvenstva je še mnogo tekem in tržaški nogometaši bodo imeli več kot dovolj priložnosti, da pokažejo in uveljavijo svojo moč.

Letošnje prvenstvo bi moralo biti eno najboljših po vojni. Vse enajstorce so se na tekme resno pripravile, okrepile svoje vrste ter nameravajo odločno poseči v borbo za častni naslov.

Državni prvak Juventus ni bistveno spremenil postave, tako da se bo moral že v prvih srečanjih ostro boriti, če hoče obdržati naslov prvaka. Med najboljša moštva spadata letos Fiorentina in Internazionale. Vodstvi klubov sta potrošila mnoge milijone, da sta nabavili prvovrstne igralce, kot so: Hamrin, Petris, Lindskog in Cardarelli.

Zanimivo bo videti, kako se bodo držala moštva, ki so zaradi nakupov novih igralcev in prodaje starih povsem spremenila svojo postavo. Med temi so Genoa, Sampdoria in Talmone-Torino. Roma in Milan sta sicer nekoliko šibkejša kot lani, a sta kljub temu prvovrstni ekipi. Milan je letos precej po-

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 510: Slišal sem, da je leta 1940 izšel nov zakon, ki določa, da kdor ne uživa 20 let zemljišča (v mojem primeru gre za zapuščen kamnolom), izgubi lastninsko pravico. Zakon stopi v veljavo leta 1960. Rad bi vedel, ali je to res.

Odgovor: Zadevo urejuje člen 1158 kraljevega odloka z dne 16. 3. 1942 (torej ne iz leta 1940, kot ste Vi slišali), ter določa, da si pridobi lastninsko pravico nad določeno nepremičnino, kdor je bil ne pretrgoma 20 let v njeni posesti. Prejšnji zakon je predvideval dobo 30 let. Gre za lastninsko pravico, ki si jo pridobiš na podlagi tako imenovanega priposestovanja (usucapione). Da se ta pravica prizna, moraš po odvetniku vložiti tožbo na sodišče ter dokazati, da si bil 20 let dejanski gospodar zemljišča, se pravi, da si ga nemoteno in v dobri veri obdeloval ali kakorkoli izkoriščal.

V tej zvezi je treba še povedati, da se vojna leta, to je od leta 1940 do 1945 (skupno torej 5 let) ne upoštevajo za priznanje lastninske pravice na podlagi priposestovanja. Zakon iz leta 1942 nikakor ne more torej postati veljaven leta 1960, temveč kvečjemu leta 1965.

Vprašanje št. 511: Letos sem naredila nekaj vina, a je trdo in rezko. Bojim se, da se bo skisalo. Kaj naj naredim, da to preprečim?

Odgovor: Predvsem je potrebno ugotoviti, zakaj je vino trpko. Morda ni bilo grozdje dovolj zrelo in zato je mošt vseboval premalo sladkorja. Mošt je bil morda predolg na tropinah ali v nakisani posodi, tako da se je razvila očetna kislina, ki povzroča, da je vino rezko.

Če grozdje ni bilo dovolj zrelo, dovolj sladko, odpravimo trpkost tako, da vinu dodamo ogljikovega apna (carbonato di calcio), ki je lahek prah. Sto litrom vina dodamo 100 gramov prahu; če je vino po 4 do 5 dneh še trpko, lahko postopek ponovimo (dodamo še 100 gramov na hl). Večjih količin ogljikovega apna ne kaže uporabljati. Po 8 dneh vino pretočimo. Ker so taka vina šibka, jih lahko sedaj še okrepimo: vinom za domačo uporabo lahko dodamo sladkorja — seveda bi bilo bolje, če bi ga dodali takoj pri moštenju, in sicer do 3 kg na hl; če pa je pijača določena za prodajo, jo smemo okrepiti samo z zgoščenim moštom (mosto concentrato); potrebujemo vsaj 4 kg zgoščenega mošta na hl. (Zgoščen mošt vsebuje navadno okoli 60% sladkorja). Če vino okrepimo s sladkorjem ali z zgoščenim moštom, moramo dodati tudi odbranih kvasnic (fermenti selezionati) in skrbeti za primerno toplotu v sodu in okoli njega, da se začne novo kipenje.

Če pa je vino trpko zaradi očetne kisline, ga moramo čimprej porabiti. Tako vino moramo hraniti kolikor mogoče na hladnem in raztopiti v vsakem hl po 2 kocki enososine, ki nekoliko zmanjša odstotek očetne kisline in znatno zadržuje njen razvoj.

mlajen, a njegovi novi, širši javnosti še neznani igralci imajo več smisla za skupno igro.

V nedeljo so se zaključila srečanja drugega kola. Izidi tekem so povečini bili takšni, kot so jih strokovnjaki predvidevali. Vse enajstorce niso seveda še na višku svojih moči, toda v ospredje že stopajo najboljša moštva. Z igrišč so spet izšle poražene ekipe Udinese, Alessandria in Triestina, ki se bodo morale skupno z Barijem in Lanerossi-Vicenzo res požrtvovalno boriti za obstoj v prvi ligi.

Lestvica je danes naslednja: Milan, Inter in Fiorentina 4, Juventus, Spal, Bologna in Roma 3, Sampdoria, Talmone-Torino, Lazio in Lanerossi-Vicenza 2, Napoli, Genoa, Padova in Bari 1, Alessandria, Udinese in Triestina 0.

SPORT PO SVETU

Kolesarstvo — Svetovni prvak Baldini je z zmago v dirki »O. P. Commercio e Industria« postal tudi italijanski prvak.

Hokej na kotalkah — V soboto je Novara v Trstu porazila tržaško ekipo in s tem osvojila naslov prvaka Italije.

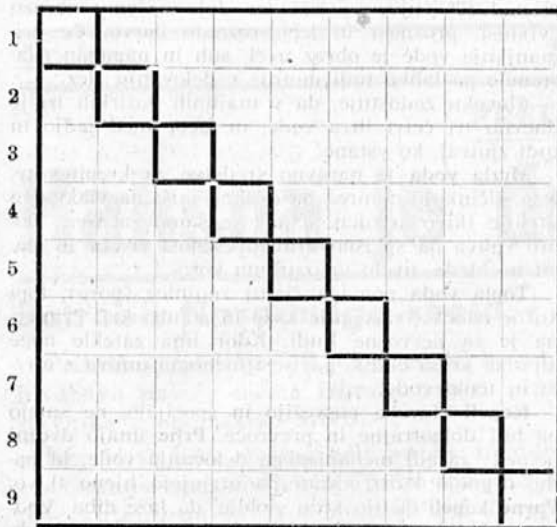
Nogomet — Prejšnji teden se je v Italiji zaključilo tekmovanje za državni pokal leta 1958. V zaključnem srečanju je rimski Lazio porazil Fiorentino in tako odnesel pokal.

Tenis — V finalni tekmi za svetovno prvenstvo poklicnih igralcev, ki je bila v Parizu, je Avstralec Rosewall premagal rojaka Hooda s 3:6, 6:2, 6:4, 6:0. Na 3. mesto se je uvrstil Amerikanec Gonzales, ki je porazil Avstralca Segdmana.

ZA BISTRE GLAVE

EVROPSKA POKRAJINA

- 1 OTOK V SREDOZEMSKEM MORJU
- 2 SKUPINA JEZER V JUGOSLAVIJI
- 3 NAJVEČJI OTOK NA SVETU
- 4 POKRAJINA MED SAVO IN DRAVO
- 5 DRŽAVA V AMERIKI
- 6 OTOK V EVROPI
- 7 DRŽAVA V AMERIKI
- 8 NAJVEČJA DRŽAVA V JUŽNI AMERIKI
- 9 ŠE NEOBLJUDENA CELINA

V diagonali dobiš ime pokrajine v Evropi.

TEŽAK RAČUN

$$\begin{array}{r} ABC : AD = E \\ - \quad + \quad \times \\ CC + B = FG \\ HG \times AC = KGB \end{array}$$

Izvrši vse navpične in vodoravne računске operacije.

REBUS

5 R 100 KA + = ČI

ENAČBA

$(a - b) + (c - d) + (e - f) = X$
 a) domača žival, b) pleten izdelek, c) ptič,
 d) del plota, e) branilec domovine, f) silen,
 x) zgodovinski kraj

POSETNICA

Z DRAVKO BOZIN

Kaj je ta gospod po poklicu?

ARITMETIČNA NALOGA

Kako se dobi izid 1000 iz osmih 8?

UGANKA

Katera domača žival se mora zrediti samo za gram, pa postane brzojavka?

KDO?

V letalu sta dva letalca. Oba se v istem trenutku vržeta s padalom iz letala.

Vprašanje: Kdo je bil prvi na zemlji?

DOMAČE ŽIVALI

Neki poljedelec je dejal svojemu nečaku Petru: »Moje kokoši in ovce imajo skupaj 32 glav in 88 nog. Če izračunaš v petih minutah, koliko imam ovc in koliko kokoši, ti dam toliko jabolk, kolikor imam ovc.«

Koliko jabolk je Peter dobil?

PREGOVOR

1 Ž O C E N E N A J E V A T D I
 2 R Ž K O I H L I E D Š A I T R
 3 Ž E R L E I Z O G N I L C E A
 4 E N I N O T Š N O E Č S E T T
 5 R A R T Z E K G L A A M O T I
 6 Ž Č U A S P T O M N I A G K A

V vsaki skupini črk je vstavljena po ena beseda, odgovarjajoča vsakemu vprašanju; te črke morate sproti prečrtavati. Ostale črke, zbrane zaporedoma, dajo slovenski pregovor.

1. Dajati rede, 2. Letopis, 3. Prometno vozilo, 4. Solidarnost, 5. Odbiti na dva dela, 6. Oficir.

Rešitve objavimo v prihodnji številki!

ŽENSKI KOTIČEK

KAKO PRAVILNO NEGUJEMO KRAVATE

Ovratnice hranimo na obešalniku ali na močno napetih traku, ki ga pritrdimo na notranji strani omare za obleke. Kravate, če je le mogoče, ne nosimo nepretrgoma dan za dnem, temveč ji dajmo časa, da se »spojiče«. Takrat jo napremo s primer-nim celuloidnim vložkom, ki ga potisnemo med svilo in podlogo. Celuloidni vložek pa lahko nadomestimo tudi s primerno lepenko. Na ta način kravato zravnamo, da je ni treba pogosto zlikati, ker je škodljivo. Če pa moramo kravato zlikati, moramo to opraviti previdno z ne prevročim likalnikom. Nanjo položimo vlažno, močno izžeto krpo. Ovratnice navadno ne peremo, ker izgubi obliko, temveč jo očistimo s kemičnimi sredstvi, lahko tudi z bencinom. Če pa jo že peremo, ji moramo najprej odstraniti podlogo in blago hitro oprati v mlačni raztopini dobrega mila in pralnega praška.

NAS RECEPT

Kavni sadni kolač: Zrezi na kocke 6 fig in 6 dateljnov, zmešaj jih s 6 dkg debelo zrezanih oreh in pomaži s sokom 2 koščkov limone. Vmešaj 2 jajci, 6 dkg medu, 10 dkg sladkorja, ščepec cimeta, nekaj klinčkov in sesekljano lupino polovice limone. Dodaj zrezano sadje, 25 dkg moka, 1 pečilni prašek, 1 žlica ruma in 2 žlici močne črne kave, da dobiš precej mehko, goščo, ki jo napolniš v namazan in z moko potresen podolgovat pekač za pečivo. Postavi ga v dobro segreti pečico, kjer naj pa ostanejo vratca prvih 15 minut za prst na široko odprta. Ko je kolač narastel, vratca popolnoma zapreš. Peči je treba skupno 50 minut. Kolač nato zvrneš na desko in ga pokriješ s krpo, kjer naj stoji najmanj 12 ur.

GLASBENA MATICA V TRSTU

V nedeljo, 5. oktobra, ob 16. uri v Ljudskem domu v Sv. Križu ter ob 20.30 v Avditoriju v Trstu
VEČER PESMI IN PLESOV VZDOLŽ JADRANA

Izvajata skupina Dalmatincev Radia Zagreb pod vodstvom Petra Traliča.

Vstopnice za prireditve v Sv. Križu bodo na razpolago pred pričetkom prireditve. Vstopnice za prireditve v Avditoriju so pa na razpolago v petek in soboto v Tržaški knjigarni, ul. sv. Frančiška 20, ter eno uro pred predstavo v ulici Roma 15/II.

***

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU
 PREDSEZONA 1958-59

V soboto, 4. oktobra, ob 21. uri v Avditoriju v Trstu
 JERZY LUTOWSKI
DEŽURNA SLUŽBA

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

34

Večina Poljakov v taborišču je bila iz plasti izobražencev in skoro vsi so imeli zelo nizke številke, kar je pomenilo, da so že zelo dolgo v taborišču. Med seboj so si zelo pomagali in v splošnem je bilo prijetno občevati z njimi, ker so bili osebno simpatični, razgledani, trezni in v političnem pogledu demokratično usmerjeni. Toda dolgo življenje v taborišču jih je napravilo precej trde, vase zaprte in na prvi pogled malo neprijazne, kar je lahko razumel le tisti, kdor se je vživel v njihovo usodo in doumel, kaj so pomenila za kakega profesorja, odvetnika ali duhovnika štiri leta ali še več koncentracijskega taborišča ob večnem razgledanju o lastni usodi in usodi domovine, pri čemer so se mnogi tresli tudi za usodo svojih družin. Kdor je to razumel, je moral občudovati njihovo odločnost, trdnost in stoični mir, s katerim so čakali na tak razplet vojne, kakor so si ga želeli.

Skoro vsi so bili resnično verni ljudje in morda jim je tudi to dajalo moč, da so duhovno in fizično vzdržali. Moral sem jih spoštovati zaradi te njihove trdnosti in domoljublja, čeprav pri mnogih Slovencih niso bili priljubljeni, ker niso nič dali na kako slovensko vzajemnost — ta pojem jim je bil vsaj v političnem pogledu popolnoma tuj, kar je že iz njihovega razmerja do Rusov razumljivo — in ker so se zanašali predvsem na zahodne zaveznike, medtem ko smo Slovenci povečini upali, da bo vojne konec, ko bodo

Rusi porinili Nemce nazaj in zasedli svoj del Nemčije. In ta možnost se nam je zdela mnogo bližja, z njo vred pa tudi konec vojne. Na Ruse smo vezali tudi svoje upanje glede naše narodne osvoboditve in združitve slovenskih pokrajin.

Ne glede na to različno politično presojo mednarodnega položaja pa je bila izmenjava misli s Poljaki vedno prijetna, v kolikor smo imeli seveda za to priložnost in čas, in njihova družba mi je bila poleg Judov in Holandcev najljubša, čeprav so bili v taborišču ljudje skoro vseh evropskih in tudi mnogih izvenevropskih narodnosti.

Poljak, mlad mož kakih trintridesetih ali petintridesetih let, se nam je končno izvil in izginil, mi pa smo plegli po tleh, naslonili glave na nahrbtnike ali kar je že bilo, in utrujeni zaspali. V kopalnici je bilo toplo in to nas je še prej uspavalo.

Toda sredi noči sem se prebudil, ker me je zeblo. Cevi centralne kurjave so se bile že ohladile in v prostoru je bil zdaj hud mraz, tako da se ni dalo več spati. Drug za drugim smo se dvigali in se skušali z gibanjem nekoliko ogreti, drugi pa so se zavijali v plašče in odeje in šklepetali z zobmi. Tako je minilo nekaj ur, dokler se ni oglasil zvonec in smo zaslišali zunaj gibanje in hrup. Začlenjalo se je svetlikati in skozi umazane šipe nas je pozdravilo sivo, megleno jutro, jutro našega prvega dne v dachauskem koncentracijskem taborišču.

Vsi ti šumi od zunaj: ostro kričanje povelj, ki jih nismo razločili in smo lahko uganili njih smisel samo po oblastnem surovem tonu, korakanje dolgih kolon, udar nog, kadar so se ustavile ali se spet premaknile, šum razgovorov, ljudje, ki so hiteli mimo kopalnice, nekaki vozovi, ki so škripali mimo, ropot železnih posod —

TEDENSKI KOLEDARČEK

5. oktobra, nedelja: Placid
6. oktobra, ponedeljek: Bruno
7. oktobra, torek: Justina
8. oktobra, sreda: Brigita
9. oktobra, četrtek: Dionizij
10. oktobra, petek: Frančišek
11. oktobra, sobota: Nikazij

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 1. oktobra si dobil oz. dal za:	
ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	85—88 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 5. oktobra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 16.00 Komorni zbor pod vodstvom Ubalda Vrabca; 17.00 Novela: Henri Stendhal: »Ljubavna pijača«; 18.00 Koncert Tržaškega kvarteta; 18.55 Grške moderne pesmi poje Marika Ninou in zbor; 21.30 Nadava poje v pesmi: »Kaj je prav res že jesen?«; 22.10 Poje Majda Sepe ob spremljavi orkestra Franca Russa.

Ponedeljek, 6. oktobra, ob: 11.30 Predavanje: »Kakatau«; 18.00 Rimsky-Korsakov: Scherezada, simfonična suita, op. 35; 18.50 Vokalni kvintet »Zarja«; 19.15 Radijska univerza: »Nekaj o industrijski revoluciji 19. stol. (9.) Od prerijskih ponijev do kraljev železnic; 20.30 Gaetano Donizetti: »Don Pasquale«, opera v treh dejanjih. Približno ob 21.50 Mala literarna oddaja.

Torek, 7. oktobra, ob: 18.55 Vokalni tercet »Metuljček«; 19.15 Širimo obzorja: Tehnika ustvarja nov svet: Avtomobil; 20.30 Iz opernega sveta; 21.00 Obletnica tedna: »Dvajset let Monakovega«; 21.20 Simfonični koncert pod taktirko L. Bernsteina; 22.00 Umetnost in življenje: Letošnji salzburški festival.

Sreda, 8. oktobra, ob: 11.30 Žena in dom, obzorje za ženski svet; 18.00 Čajkovski: Serenada za godala v C-duru, op. 48; 18.30 Z začarane police: Marija Polak: »Stric Jakob in njegov osliček«; 19.00 Poje tenorist Miro Brajnik; 19.15 Zdravniški vedež;

21.00 Marco Praga: »Križa«. Igra v treh dejanjih. Igrajo člani RO.

Četrtek, 9. oktobra, ob: 18.00 Bruch: Koncert št. 1 v G-molu za violino in orkester, op. 26; 19.15 Radijska univerza: Mednarodne organizacije: (15.) Evratom; 20.30 Moški zbor »Vinko Vodopivec«; 21.00 Ilustrirano predavanje: Malo znane ljubezenske zgodbe iz svetovne zgodovine: (13.) »Slikar Degas in baletka«; 22.00 Sodobna književnost: Quarantotti-Gambini: »Toplo življenje«, ocena dr. J. Tavčar.

Petek, 10. oktobra, ob: 18.00 Velika dela slavni mojstrov; 19.15 Znanost in tehnika: »Skrivnost ledenih dob«; 20.30 Koncert operne glasbe; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 21.30 Koncert pianista Glauca del Basso; 22.00 Dante Alighieri: Božanska komedija: Pekel. Zaključno predavanje (Razlaga dr. J. Jež).

Sobota, 11. oktobra, ob: 11.30 Predavanje: Pomenek o baryah; 15.00 Čajkovski: Romeo in Julija - Fantazija - Ouverture; 16.00 Radijska univerza: Življenjepisi mislecev: (10.) »Hegel«; 18.00 Oddaja za najmlajše: Giuseppe Luongo: »Jurčkova čepica«. Igrajo člani RO; 18.45 Samospevi Antona Lajovica; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 20.45 Slovenski oktet; 21.00 Dramatizirana zgodba: J. Tavčar: »Ivan in Ivanka«. Igrajo člani RO; 22.00 Beethoven: Koncert št. 4 v G-duru za klavir in orkester.

IZ TRSTA

Začetna šolska maša bo za slovensko učiteljsišče in Trgovsko akademijo v Trstu v sredo, 8. oktobra, ob 9. uri v cerkvi pri Sv. Ivanu. — Dne 9. oktobra se ob 8. uri prične redni pouk.

Na slovenski višji realni gimnaziji s klasičnimi vzporednicami v Trstu se začne novo šolsko leto 1958/1959 v sredo, 8. oktobra, ob 8.30 s sv. mašo v kapucinski cerkvi na Montuzzi.

OPTIMIST

»Kol'kor kapljic, tol'ko let, Bog naj da mi še živet'«, je vzkliknil tisti, ki je padel v morje.

M. Bambič

Za naše zdravje

VODA IN NJEN POMEN

Voda je glavna sestavina našega telesa, saj tvori nad 50% njegove teže ter daje našemu obrazu čvrstost, prožnost in lepo rožnato barvo. Če primanjkuje vode je obraz uvel, suh in naguban. Nastanejo pa lahko tudi motnje v delovanju žlez.

Človeku zadostuje, da v majhnih požirkih izpije dnevno tri četrt litra vode, in sicer med jedjo in tudi zjutraj, ko vstane.

Mrzla voda je naravno sredstvo za krepitev telesa. Učinkuje namreč na drobna mišična vlakna in utrjuje tkivo, a njen učinek je samo začasen. Dobro vpliva na splošno uravnovešenost živcev in zlasti na blede, uvelo in izsušeno kožo.

Topla voda pomaga čistiti znojnice (pore), topi kožne izločke, razteguje kožo in pomiri kri. Primerne je za nerovne ljudi. Kdor ima zatekle noge ali slab krvni obtok, naj se izmenoma umiva z mrzlo in toplo vodo.

Kopeli človeka posvežijo in spočijejo, ne smejo pa biti dolgotrajne in prevroče. **Prhe** imajo dvojni učinek: zaradi mehničnega delovanja vode, ki pada, drgnejo kožo, hkrati pa utrjujejo njeno tkivo. **Parne kopeli** čistijo kožo globlje, da laže diha. **Vodni obkladki** preprečijo, da kri silí v obraz ter obnem spočijejo, osvežijo in raztegnejo kožo.

IZ GORICE

SOLSKA OBVESTILA

Pouk na slovenski gimnaziji-liceju ter učiteljsišču v Gorici se prične v sredo, 8. oktobra, s šolsko mašo. Dijaki naj se zberejo ob 9. uri na šolskem dvorišču v ulici Croce, od koder pojejo v spremstvu profesorjev v cerkev Sv. Ivana. Vabljeni so tudi starši in sorodniki.

POPRAVNI IZPIT

Nižji tečajni popravni izpit na slovenski nižji gimnaziji v Gorici je prejšnji teden izdelal še zadnji dijak, in sicer Hlede Edvard iz Steverjana.

V poletnem in jesenskem roku je na tej šoli z uspehom položilo nižji tečajni izpit 32 dijakov, šest pa jih je bilo zavrženih.

POROKA

V sredo sta v Zabnicah stopila v jarem sv. Luke gđc. Mara Ozebek iz ugledne Ozebkove družine iz Gorice ter popularni planinec in profesor na slov. srednjih šolah v Gorici g. Emil Doktorič. Na novi življenjski poti jima K.M.I. iz Trsta in K.M.I. iz Gorice želita obilo sreče in božjega blagoslova.

Cestitkam se pridružuje uredništvo in uprava Novega lista.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29477

vse je spominjalo na kasarno. Bilo je zelo v nasprotju z groznim mirom in negibnim življenjem v zaporih, iz katerih smo prišli, in zato nas ni prestrašilo, vsaj večine med nami ne. Bili smo mnenja, da je vse boljše kakor vražji somrak v podzemlju ljubljanske policijske palače z neprestanim, skritim strahom pred mučenjem, ponižanji, tajno likvidacijo ob zvokih radia ali na kaki gozdni jasi v prvem jutranjem svitu, ali s strahom pred tem, da nas izročijo Gestapu na Bledu. Še najbolj pa sem se čutil olajšanega jaz sam in najbrž tudi mnogi drugi zaradi tega, ker mi ni bilo več treba gledati okrog sebe obrazov ljudi, ki so se iz dozvedno najbolj normalnih in idealnih slovenskih študentov nenadno spremenili v okrutne tajne policiste in se izkazali kot abnormalneži sadističnih nagonov in polni ostudnih psiholoških kompleksov, o katerih so mislili, da jih lahko svobodno in nekaznovano izzivljajo na svojih zaprtih dozdevnih ali resničnih političnih nasprotnikih in na mladih ujetnicah; ljudi, ki so gradili vse samo na divjem sovraštvu do marksistične ideje in protifašistične fronte na Slovenskem, sami pa niso bili sposobni, da bi izoblikovali eno samo jasno politično misel in so z zagrizenim fanatizmom nastopali le kot propagandisti idejne in politične zmede, brez vsakršnega treznega koncepta v notranji in zunanji politiki. Biti v oblasti teh ljudi je pomenilo moro, ki smo se je zavedli prav šele zdaj, ko smo se je rešili, čeprav za ceno Dachaua. V koncentracijskem taborišču bomo vsaj vedeli, pri čem smo. Če nas bodo gnjavili, nas bodo gnjavili odkriti narodni sovražniki, in to v imenu okrutnega sistema, proti kateremu se odkrito bojuje ves pošten svet, ne pa rojaki v imenu čudnih, nerazrešljivo zapletenih in zmedenih teorij, porojenih iz strahu, nespo-

sobnosti in najbolj omejenega slovenskega političnega konformizma, in ki bi jih bil moral človek po vsej sili vzeti resno. Take in podobne misli in občutki so navdajali marsikoga med nami, ko smo čakali, kaj se bo zgodilo z nami v Dachauu.

Toda hrup in povelja korakajočih kolon so zunaj utihnila, za nas pa se še vedno nihče ni zmenil. Vnele so se diskusije, če nam bodo dali zajtrk ali ne. Šele okrog osmih sta se zares prikazala dva internirane v belomodro progastih »pidžamah« z velikim železnim vedrom, iz katerega se je kadilo. Postavila sta ga na tla in začela točiti iz njega temnorjavo tekočino, o kateri sta dejala, da je kava, seveda »avtarkična«. Kdor je imel kako posodo, jo je lahko dobil. Mnogi so res prišli s kako skodelo, menažko ali vsaj s pločevinastim kozarcem. Drugi so samo potegnili v nos vonj tekočine in niso šli blizu. Marsikdo si je tokrat zadnjič privoščil to ponosno kretnjo. Toda večina se je bila v zaporih in internacijah že tako vživela v jetniško miselnost, da se je načeloma in avtomatično nadrenjala okrog vsakršnega kotla, iz katerega se je kaj delilo, pa četudi so potem zivali godljo po tleh. Tako tudi zdaj. V naslednjih mesecih pa je postala hrana osnovno vprašanje vsega našega življenja.

Nekako ob pol devetih so se pojavili v kopalnici interniranci v progastih opravih in nekaj SS-ovcev. Eden izmed teh nas je spravil v skupine in pobrali smo morali vse svoje stvari. Bil sem v eni zadnjih skupin. Rečeno je bilo, da moramo iti vse oddat v skladišče. Medtem ko je naša skupina čakala, da pride na vrsto, so se že začeli vračati tisti, ki so bili v prvih skupinah. Prihajali so čisto nagi, v diru in sklepetaje z zobmi od mraza. (Dalje)